

YKSINYRITTÄJÄNÄ TOIMIVAN KOULUTTAJAN AMMATILLISEN TIEDON HANKINTA

Hanne-Liisa Kesänen

Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Informaatiotutkimus ja
interaktiivinen media
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2018

TAMPEREEN YLIOPISTO, Viestintätieteiden yksikkö

informaatiotutkimus ja interaktiivinen media

KESÄNEN, HANNE-LIISA: Yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon hankinta

Pro gradu -tutkielma, 64 s., 4 liites.

huhtikuu 2018

Tässä tutkielmassa tutkittiin yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon hankintaa. Tutkimuksessa keskityttiin erityisesti yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon tarpeisiin, ammatillisen tiedon hankintaa helpottaviin ja hankaloitaviin tekijöihin sekä tiedonlähteisiin ja niiden valintaan. Lisäksi tutkittiin, millaisena yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat ammatillisen tietonsa hahmottavat sekä miten sitä arvottavat. Tutkimusaineisto koostui seitsemästä teemahaastattelusta ja haastattelujen yhteydessä mallinnetuista tiedonlähdehorisonteista. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessa käytettiin Luanne Freundin (2015) lähteiden valinnan kontekstuaalista mallia.

Tutkimuksessa havaittiin, että yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan tiedontarpeissa korostuvat asiakkaan merkitys ja tarpeet. Kiire ja priorisoinnin tarve ajankäytössä nähtiin merkittävimpänä tiedonhankintaa hankaloittavana ja verkostoituminen tärkeimpänä helpottavana tekijänä tiedonhankinnassa. Asiakas todettiin myös olevan sekä tiedonhankintaa helpottava, että hankaloittava tekijä. Tiedonlähteitä ja niiden valintaa tutkittaessa huomionarvoista oli kouluttajien omien materiaalien tärkeä asema tiedonhankinnassa ja toiminnassa. Tiedonlähteitä käytettiin melko monipuolisesti. Yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat pitivät ammatillista tietoa ja osaamista tärkeänä edellytyksenä omalle toiminnalleen. Tutkimuksessa tärkeimmiksi ammatillisen tiedon muodoiksi nousivat substanssiosaaminen, tieto asiakkaista ja heidän toimintaympäristöstään sekä prosessitieto.

Avainsanat: yksinyrittäjä, kouluttaja, tiedonhankinta, yrittäjyys, ammatillinen tieto

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 YRITTÄJYYS JA YKSINYRITTÄJYYS	3
2.1 Yrittäjyyteen ja yksinyrittäjyyteen liittyvistä käsitteistä	3
2.2 Yksinyrittäjyys Suomessa	4
2.3 Yksinyrittäjänä toimiva kouluttaja Suomessa	6
2.4 Yrittäjien tukiorganisaatioista ja -palveluista Suomessa	7
3 YRITTÄJÄN JA KOULUTTAJAN AMMATILLISEN TIEDON HANKINTA TUTKIMUSKOHTENA	9
3.1 Ammatillisen tiedon hankinnan tutkimus	9
3.2 Yrittäjän ammatillisen tiedon hankinta	10
3.3 Kouluttajan ammatillisen tiedon hankinta	15
3.4 Yhteenveto aiemmasta tutkimuksesta	16
4 TUTKIMUSONGELMAT JA TUTKIMUSASETELMA	17
4.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	17
4.2 Tutkimusongelmat	20
4.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto	22
4.3.1 Aineiston hankintametodin valinta	22
4.3.2 Haastateltavien hankinta ja valinta	24
4.3.3 Tutkimusjoukon taustatiedot	26
4.3.4 Tutkimusaineiston analysointi	27
5. TULOKSET: YKSINYRITTÄJÄNÄ TOIMIVAN KOULUTTAJAN AMMATILLISEN TIEDON HANKINTA	31
5.1 Ammatillisen tiedon tarpeet	31
5.1.1 Henkilösidonnaisten tekijöiden vaikutus tiedontarpeisiin	31
5.1.2 Projektisidonnaisten tekijöiden vaikutus tiedontarpeisiin	33
5.1.3 Työtehtävät, informaatiotehtävät ja ammatillisen tiedon tarpeet	35
5.2 Ammatillisen tiedon hankintaa helpottavat ja hankaloittavat tekijät	39
5.3 Ammatillisen tiedon hankinta ja tiedonlähteet	44
5.3.1 Tiedonlähteiden tärkeysjärjestys	44
5.3.2 Ammatillisen tiedon lähteet Freundin mallin näkökulmasta	48
5.4 Ammatillinen tieto ja sen merkitys	51
6 POHDINTA	53
LÄHTEET	57
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Yrittäjyys monissa muodoissaan on puhuttanut paljon Suomessa viime vuosina. Yksinyrittäjien määrä (pl. maa-, metsä- ja kalatalous) on noussut Suomessa varsin tasaisesti 2000-luvun aikana, yhteensä noin 30 prosenttia (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus). Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää yksinyrittäjän ammatillisen tiedon hankintaa. Tutkielmassa kiinnostuksen kohteena on erityisesti yksinyrittäjät, joiden toiminnassa ammatillisen tiedon hankinnan voidaan olettaa olevan erityisen tärkeässä asemassa. Kouluttajan tärkein tuote on hänen ammatillinen osaamisensa, ja sen vuoksi tutkimuskohteena on joukko yksinyrittäjänä toimivia kouluttajia. Tavoitteena on kartoittaa millaisia tiedontarpeita heillä on, selvittää mistä he hankkivat ammatillista tietoa sekä miten he omaa ammatillista tietoaan hahmottavat ja arvottavat.

Oletuksena tässä tutkimuksessa on, että yksinyrittäjänä toimivien kouluttajien ammatillisen tiedon tarpeet ovat moninaiset. Yhtäältä, kouluttajana toimiminen menestyksekkäästi vaatii ajantasaista tietoa alasta, jota kouluttaa, ja tämän tiedon hankinta ja prosessointi vie aikaa. Toisaalta, yrittäjyys ja itsensä työllistäminen tuovat toisaalta paineita toimia kustannustehokkaasti. Oman ammatillisen osaamisen kehittämisen ja sen vaatiman resurssin sekä yrittäjyyden näkökulman välinen mahdollinen ristiriita, ja sen vaikutus yksilön ammatillisen tiedon hankintaan tuntuu lähtökohtaisesti mielenkiintoiselta asetelmalta.

Yksinyrittäjä pyörittää omaa yritystään yksin. Yrityksessä ei siis itsessään ole verkostoa, josta hakea tukea, kun havaitsee sitä tarvitsevansa, vaan yksinyrittäjän on muodostettava tukiverkostonsa itse omasta toimintaympäristöstään. Millaisia sidosryhmiä yksinyrittäjinä toimivilla kouluttajilla on tukena toiminnassaan ja helpottamassa ammatillisen tiedon hankintaa? Entä mitkä muut tekijät mahdollisesti helpottavat heidän ammatillisen tiedon hankintaansa? Lisäksi, mitkä tekijät tai tahot saattavat hankaloittaa tiedonhankintaa? Myös näihin kysymyksiin aion hakea vastauksia tässä tutkielmassa.

Tämän tutkielman kautta saadaan tietoa Suomessa toimivan yksinyrittäjän ammatillisen tiedon tarpeista ja hankinnasta, niissä esiintyvistä haasteista ja toimintamalleista sekä heidän toimintaympäristöstään. Tietoa voivat hyödyntää paitsi yrittäjät omassa toiminnassaan, niin myös yrittäjiä tukevat tahot omaa toimintaansa kehittäessään.

Tutkielman alussa käyn läpi sen keskeisiä käsitteitä sekä kuvaan tutkimusympäristöä (luku 2). Sen jälkeen käyn läpi aiempaa aiheeseen liittyvää tutkimusta (luku 3). Seuraavaksi esittelen tutkimusongelman, tutkimusasetelman sekä teoreettisen viitekehyksen (luku 4). Luvussa viisi (5) tarkastellaan tutkimuksen tuloksia. Luvussa kuusi (6) pohdin tutkimuksen lopputulosta, onnistumista ja mahdollisia jatkotutkimuskohteita (luku 6).

2 YRITTÄJYYS JA YKSINYRITTÄJYYS

Ihmisiä, jotka aloittavat oman liiketoimintansa ja näin ollen tekevät töitä itselleen, kutsutaan yrittäjiksi. Yrittäjät ovat siis sekä työntekijöitä, että yrityksensä omistajia, ja tällöin myös omistavat kaiken, mitä yritys mahdollisesti tuottaa. (Mariotti & Glackin 2012, 3.) Yrittäjä on lain mukaan henkilö, joka “tekee ansiotyötä olematta työsuhhteessa tai virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimisuhteessa.” (Yrittäjän eläkelaki, 2006/1272.) Yrittäjyys voi olla päätoimista tai sivutoimista. Yrittäjyys on päätoimista, jos “toiminnan vaatima työmäärä on niin suuri, että se on esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle” (Työttömyysturvalaki, 2012/1001). Tilastokeskus määrittelee yrittäjän henkilöksi, joka harjoittaa taloudellista toimintaa omaan laskuunsa ja omalla vastuullaan. Työnantajayrittäjällä on palkattua työvoimaa, kun taas yksinäisyrittäjällä ei. Osakeyhtiössä toimiva henkilö katsotaan myös yrittäjäksi, mikäli tämä omistaa vähintään puolet yrityksestä, joko yksin tai perheensä kanssa. (Tilastokeskus, Käsitteet.)

Tulen tässä tutkielmassa keskittymään nimenomaan päätoimisesti yrittäjinä toimiviin kouluttajiin, jotka työllistävät itsensä yritystoimintansa kautta, saaden siitä taloudellisen toimeentulonsa. Yritysmuoto ei tässä tutkielmassa ole merkittävä tekijä. Myöskin syyt ryhtyä yrittäjäksi ja niiden analysointi jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

2.1 Yrittäjyyteen ja yksinyrittäjyyteen liittyvistä käsitteistä

Tässä tutkielmassa käsitellään erityisesti *yksinyrittäjyyttä*, mutta henkilömäärältään pienistä yrityksistä käytetään myös esimerkiksi termejä *pieni yritys* ja *mikroyritys*. Termit erottaa toisistaan yksinkertaisesti henkilömäärä; pieni yritys on korkeintaan 50 henkilön laajuinen yritys, kun taas mikroyritys työllistää korkeintaan 10 henkilöä. Yksinyrittäjä on puolestaan yrityksensä ainut työntekijä, tosin osakekumppaneita yksinyrittäjällä saattaa olla. (Tilastokeskus, Käsitteet).

Yksinyrittäjän käsitettä lähellä on myös melko tuore termi *itsensätyöllistäjä*. Se kattaa yksinyrittäjät (pois lukien maatalousyrittäjät), *ammattiharjoittajat*, *freelancerit* ja *apurahansaajat*. Freelancer voi toimia joko palkkiota tai palkkaa vastaan työsuhhteessa tai

oman yrityksen tai toiminimen kautta; he harjoittavat toimintaansa freelancer-verokortilla ja heillä on lähtökohtaisesti useita toimeksiantajia. Apurahansaajat ovat puolestaan nimensä mukaisesti saaneet apurahaa esim. taiteen tai tieteen tekemiseen. Ammatinharjoittajat työskentelevät toiminimellä ilman palkattua työvoimaa ja kiinteää toimipistettä, omaa osaamistaan myyden. Häilyvin ero lienee ammatinharjoittajan ja yksinyrittäjän määritelmässä. (Pärnänen & Sutela 2014, 7-8; 15.) Ainakin osaa tutkimukseeni osallistuneista henkilöistä voisi kutsua myös ammatinharjoittajiksi. Euroopassa ilman palkattua työvoimaa toimivien itsenäisten ammatinharjoittajien osuus kokonaistyövoimasta oli Euroopan työolotutkimuksen (2015) mukaan 10 prosenttia, kun samaisessa tutkimuksessa Suomen vastaava prosenttiluku oli 11.

Todettakoon vielä, että kaikissa Tilastokeskuksen tutkimusaineistoissa ja -raporteissa, joihin tässä tutkielmassa viitataan, käytetään johdonmukaisesti termiä yksinyrittäjä. Tästä poiketen Tilastokeskuksen verkkosivujen käsitelmäärittelyissä käytetään hiukan epäloogisesti termiä *yksinäisyrittäjä*, joka määritetään tarkoittavan “yrittäjää tai ammatinharjoittajaa, jolla ei ole palveluksessaan palkattua työvoimaa”. (Tilastokeskus, Käsitteet.) Rajan vetäminen eri yrittäjämäistä toimintaa kuvaavien määritelmien välille ei tosiaan ole yksiselitteistä.

Tässä tutkielmassa käytetään selkeyden vuoksi vain termiä yksinyrittäjä, tarkemmin rajattuna ilmaisua “yksinyrittäjinä toimivat kouluttajat”, koska se parhaiten kuvaa koko tutkimusjoukkoa. Yksinyrittäjän ymmärretään tässä tutkimuksessa tarkoittavan yksin toimivaa yrittäjää, jolla ei ole palkallista työvoimaa palveluksessaan. Tutkimusjoukkoani kuvaan tarkemmin luvussa 4.3.3.

2.2 Yksinyrittäjäyys Suomessa

Yksinyrittäjien määrä on ollut varsin tasaisessa nousussa vuosituhannen vaihteen jälkeen. Yksinyrittäjiä oli vuonna 2016 Suomessa yhteensä 183 000 (ks. Taulukko 1). Vuoden 2000 lukuun verrattuna yksinyrittäjiä oli jopa 60 000 enemmän. (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus.) Yksinyrittäjissä on enemmän miehiä kuin naisia; tämä poikkeaa

ammattinharjoittajista ja freelancereista, joissa jakauma on tasaisempi. Yksinyrittäjän yleisin koulutustausta on keskiasteen koulutus. (Pärnänen & Sutela 2014, 10.)

Taulukko 1 Yksinyrittäjien keskiarvoinen määrä per vuosi Suomessa välillä 2000 - 2016.

Lähde: Tilastokeskus, Työvoimatutkimus.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yksinyrittäjät (pl. maa-, metsä- ja kalatalous), 1000 henkeä	123	123	122	124	129	135	141	139	154	160	154	163	169	168	173	177	183

Yksinyrittäjien, ja ylipäätään kaikkien itsensätyöllistäjien määrän kasvu on nähty sekä positiivisessa että negatiivisessa valossa. Positiivisesti ajateltuna määrän kasvu voidaan nähdä indikaattorina suomalaisten suuremmasta valmiudesta viedä eteenpäin omia yritysideoitaan. Toisaalta, negatiivisena nähdään muun muassa uhkakuvat vastentahtoisesta yrittäjyydestä, eli siitä, että toimitaan yrittäjänä vain, koska palkkatöitä ei ole saatavilla. Puhutaan myös näennäisyrittäjyydestä, jos yrittäjän entisellä työnantajalla on edelleen työnantajaan verrattava direktio-oikeus työn tekemisen tapaan. (Pärnänen & Sutela 2014, 3.)

Samaan aikaan, kun yksinyrittäjien määrä jatkaa kasvuaan, työnantajayritysten määrä on pysynyt melko samalla tasolla 2000-luvun alusta lähtien. Työnantajayritysten määrä vuonna 2016 oli 90 000, ja vuonna 2000 se oli 89 000. (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus.) Onkin käyty paljon keskustelua siitä, että nimenomaan yksin- ja mikrotyöntekijissä olisi merkittävä potentiaali Suomen yleisen taloustilanteen ja työllisyystilanteen parantamiselle. Esimerkiksi Belt ja kumppanit (2015) tutkivat yksinyrittäjien suhdetta kasvuun analysoimalla heidän työarkeaan niin työhyvinvoinnin kuin liiketoiminnan kehittämisen näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan yksinyrittäjät ovat hyvin ammattikeskeisiä ja saavat motivaatiota työhönsä omaan ammatilliseen osaamiseen liittyvän myönteisen palautteen kautta, eikä niinkään liiketoiminnan kehittämisestä ja sen kasvusta. Tämä asetelma ohjaa yksinyrittäjää pysymään yksinyrittäjänä myös tulevaisuudessa. Tutkimuksessa todettiin myös, että yksinyrittäjät eivät juurikaan käytä verkostojaan liiketoiminnan kehittämiseen.

Itse näen, että yksinyrittäjien joukko on niin laaja ja moninainen, ja toimivia palvelukonsepteja on niin paljon, ettei läheskään kaikessa toiminnassa ole mielekästä

tähdätä henkilömäärältään suureksi yritykseksi. Työntekijöiden palkkaaminen nousi keskustelunaiheeksi muutaman kerran myös omissa haastatteluissani yksinyrittäjänä toimivien kouluttajien kanssa, vaikka se ei varsinaisesti haastattelun kysymyksiin kuulunutkaan. Näkökantana henkilöstön palkkaamiseen oli aina se, ettei työtä ole riittävästi, jotta sen pystyisi jakamaan kannattavasti useammalle henkilölle.

2.3 Yksinyrittäjänä toimiva kouluttaja Suomessa

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa on vuonna 2015 toiminut 3646 kooltaan 1-4 henkilöä olevaa koulutusalan yritystä (Tilastokeskus, Alueellinen yritystoimintatilasto). Muilta osin Suomessa toimivista koulutusalan yksinyrittäjistä on kootusti hyvin vähän tietoa saatavilla. Suurista koulutusorganisaatiosta ja virallisista koulutuksen järjestäjistä löytyy kyllä tietoa (esim. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen, <https://vipunen.fi>). Tekemissäni haastatteluissa tuli esille myös se, että osa koulutusosalalla toimivien yksinyrittäjien työstä onkin alihankkijoina toimimista suuremmille koulutusalan organisaatioille.

Koulutuksen järjestäjien toimintaan paljon vaikuttava Suomen ammatillisen koulutuksen lainsäädännön uudistus hyväksyttiin 30.6.2017, ja se tuli voimaan 1.1.2018. Muutosta on kuvattu suurimmaksi koulutusuudistukseksi vuosikymmeniin. Lakimuutos toi mukanaan painopisteen siirtymisen ammatillisen koulutuksen järjestelmäkeskeisyydestä osaamiskeskeisyyteen. Muutoksia tuli muun muassa rahoitukseen, virallisten näyttötutkintojen määrään ja järjestämislupiin sekä oppisopimuskoulutukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 30.6.2017.) Lain tultua voimaan se vaikuttaa välillisesti ainakin niihin yksinyrittäjinä toimiviin kouluttajiin, jotka toimivat alihankkijoina suuremmille koulutusorganisaatioille.

Haastatellessani yksinyrittäjinä toimivia kouluttajia he käyttivät omaa toimintaansa määrittäessään termien kouluttaja ja valmentaja lisäksi rinnakkaista termiä *coach*. Coachingilla tarkoitetaan liiketoimintaympäristössä vuorovaikutuksellista, henkilökohtaista ja tavoitteellista valmennusprosessia, jossa yhdistetään sekä organisaation tavoitteet että yksilön omat kehitystavoitteet mahdollisimman tarkasti

rajattuna ja konkreettisella tasolla (Räsänen 2007, 15 - 17.) Tässä tutkimuksessa ilmausta kouluttaja käytetään yleisterminä kuvaamaan kaikkia haastateltuja, vaikka joidenkin haastateltujen palvelutarjonnassa onkin enemmän painotusta coachaus-tyyppiseen toimintaan.

2.4 Yrittäjien tukioorganisaatioista ja -palveluista Suomessa

Suomessa yrittäjille suunnattuja tukipalveluja on melko hyvin saatavilla. Suomen Yrittäjät on Suomen suurin yrittäjäjärjestö, jonka piiriin kuuluu itse keskusjärjestön lisäksi 400 paikallisyhdistystä (esim. Vantaan Yrittäjät Ry), 20 aluejärjestöä (esim. Uudenmaan yrittäjät) ja 64 toimialajärjestöä (esim. Akateemiset yrittäjät AKY ry tai Kaupan yrittäjät ry). (Yrittäjät.fi, 2017.) Lisäksi paljon eri muodoissa olevaa tukea on myös tarjolla Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämällä Suomi.fi-sivuston Yritykselle ja yhteisölle -osiossa. (Suomi.fi/yritykselle, 2018.) Paikallista tukea saa lisäksi myös Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta eli ELY-keskuksilta, jotka tarjoavat yritystoimintaan liittyviä konsultointipalveluja sekä erilaisia puhelinpalveluna toimivia neuvontapalveluja. Lisäksi ELY-keskuksista voi hakea esimerkiksi yrityksen kehittämisavustusta. (Ely-keskus.fi, 2017.) Starttirahaa yrityksen alkuvaiheessa puolestaan haetaan Työ- ja elinkeinotoimistosta eli TE-toimistosta. Starttirahan hakemisessa tukena on muun muassa Yritys-Suomi -puhelinpalvelu, jossa saa yritysneuvojilta tukea ja käytännön neuvoja starttirahan hakemiseen. (te-palvelut.fi, 2017.) Lisäksi rahoitusta yritystoiminnan alkuun on mahdollista hakea myös esimerkiksi Finnverasta, joka on valtion omistama erityisrahoittaja. (Finnvera.fi, 2017.)

Uusyrittäjäkeskuksia löytyy myös ympäri maata, ja niissä on tarjolla yritysneuvontaa ja työkaluja yrittäjän arkeen. (Uusyrittäjäkeskus.fi 2017.) Keskuskauppakamari, joka tituleeraa itseään yritysten äänenä ja vapaakaupan edistäjänä, tarjoaa muun muassa yritystoimintaan liittyviä palveluita ja julkaisuja. Keskuskauppakamarin toimintaan kuuluu 20 alueellista kauppakamaria, kuten esimerkiksi Helsingin seudun kauppakamari. (Kauppakamari.fi 2017.)

Edellä mainitut organisaatiot/järjestöt järjestävät myös tapahtumia ja koulutusta yrittäjille, mutta lisäksi jotkin oppilaitokset ja koulutusyritykset tarjoavat erityisesti yrittäjille tarkoitettua koulutusta. Tarjolla on esimerkiksi yrityksen perustamiskoulutusta

yrittäjän oppisopimuskoulutuksena, sekä erilaisia yrittäjätutkintoja, kuten yrittäjän ammattitutkinto, yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto sekä yritysneuvojan ammattitutkinto. Lisäksi joissakin ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on ns. yrityshautomoita, joissa on mahdollista osana omia opintoja osallistua yritysvalmennukseen. (Opintopolku.fi 2017.)

3 YRITTÄJÄN JA KOULUTTAJAN AMMATILLISEN TIEDON HANKINTA TUTKIMUSKOHTENA

Tässä luvussa käydään aluksi lyhyesti läpi, mitä ammatillisen tiedon hankinnan tutkimuksella tarkoitetaan sekä millaisia ovat keskeisimmät mallinnukset, joita siitä on esitetty. Sen jälkeen käyn läpi omaan tutkimusaiheeseeni liittyvää aiempaa tutkimusta luvuissa 3.2 ja 3.3. Lopuksi vielä tarkastelen kokoavasti aiempaa tutkimusta, ennen siirtymistä oman tutkimukseni kuvailuun.

3.1 Ammatillisen tiedon hankinnan tutkimus

Ammatillisen tiedon tarpeita, hankintaa ja käyttöä tutkittaessa kontekstina on työtehtävien suorittaminen tai päätoiminen opiskelu. Tälle kyseiselle tiedonhankintatutkimuksen laajimmalle alueelle ominaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi millaisia tiedonlähteitä ja kanavia eri ammateissa toimivat henkilöt suosivat eri työtehtävien yhteydessä ja miten eri lähteitä hyödynnetään esimerkiksi ongelmanratkaisussa. (Savolainen 2010.) Ammatillisen tiedon hankinnan tutkimuksessa on tuotettu lukuisia teorioita ja malleja, joissa on pyritty hahmottamaan tiedontarpeen ja tiedonhankinnan käsitteitä eri näkökulmista. Esittelen seuraavaksi muutamia keskeisiä mallinnuksia, ja keskityn erityisesti niihin malleihin, joissa painopiste on nimenomaan ammatillisen tiedon hankinnassa.

Varhaisimpia ammatillisen tiedon hankinnan jäsennyksiä edustaa Tom D. Wilsonin (1981) kehittämä malli. Sen mukaan tiedonhankinta määrittyy monien eri tekijöiden kokonaisuutena. Yksilötasolla tiedonhankintaa virittävät fysiologisten, kognitiivisten ja affektiivisten tarpeiden tietynlainen yhdistelmä. Tiedonhankintaa määrittää myös yksikön työrooli, työtehtävien vaatimukset ja työympäristön ominaisuudet. Wilson kiinnitti huomiota myös henkilösidonnaisiin, ihmisten välisiin ja työympäristöstä johtuviin esteisiin jotka voivat hankaloittaa tiedonhankintaa.

Wilson (1997) laajensi myöhemmin jäsennyksensä informaatiokäyttätymisen yleiseksi malliksi. Siinä identifioidaan lukuisia kontekstitekijöitä, jota saattavat vaikuttaa

tiedonhankintaprosessiin, kuten yksilön stressinhallinta, motivaatio, koulutustaso, ikäryhmä, ympäristötekijät sekä lähteestä saadun hyödyn suhde tiedonhankinnan edellyttämiin ponnistuksiin. Wilsonin uudempi malli myös sisältää informaatiokäyttämisen käsitteen ja sen tyypittelyn passiivisesta tiedonhankinnasta (passiivinen tarkkailu ja passiivinen haku) aktiiviseen tiedonhankintaan (aktiivinen ja jatkuva haku).

Leckien ja Pettigrew'n malli (1997) on Wilsonin malleja tarkemmin rajattu nimenomaan ammatillisen tiedon hankintaan. Siinä työroolit ja tehtävät toimivat motivaatiotekijänä tiedonhankinnalle. Leckie ja Pettigrew pyrkivät mallissaan esittämään yhteisiä, ammattialasta riippumattomia tekijöitä, jotka kuvaavat ammatillisen tiedon hankintaa. Työtehtävien luonteeseen vaikuttaa yksilön rooli omassa työyhteisössä. Mallissa tiedonhakija tulee tiedontarpeensa kautta tietoiseksi tiedonlähteistä. Tiedonlähteet motivoivat hakijaa tutkimaan niitä tarkemmin, ja tärkeimmät muuttujat prosessissa ovat esimerkiksi aiemmat kokemukset lähteistä sekä lähteiden saatavuus, luotettavuus ja laatu. Leckien ja Pettigrew'n mallissa tiedonhankinta lähtee siis liikkeelle työroolista ja työtehtävistä, ja muodostaa jatkuvan prosessin, kun tiedonhankinnan tuloksista hakija tulee tietoiseksi uusista lähteistä, uudesta informaatiosta tai hänelle syntyy uudenlaisia tiedontarpeita. (Case 2012, 147 - 148.)

3.2 Yrittäjän ammatillisen tiedon hankinta

Yrittäjyydestä ja yrittäjänä toimimisesta löytyy runsaasti tutkimusta. Yrittäjyystutkimusta on myös kritisoitu siitä, että se on ajautunut liian lähelle tutkimuskohdettaan, pitäen itsestäänselvyytensä omaa rooliaan yrittäjyyden ja ennen kaikkea kasvuyrittäjyyden fasilitoijana (Korsgaard et al. 2014, 180). Lisäksi yrittäjyyttä on pidetty merkitykseltään epätarkkana käsitteenä, muutoksen ja kehityksen näennäisenä ruumiillistumana (Drakopoulou Dodd & Anderson 2007), ja myyttiä yrittäjästä individualistisesti hahmottuvana sankarina on kyseenalaistettu (esim. Johnsen & Sørensen 2017; Drakopoulou Dodd & Anderson 2007). Yrittäjän tiedonhankinnasta ja tiedon merkityksestä yrittäjän löytyy myös tutkimustietoa verrattain runsaasti, mutta yksinyrittäjänä toimivan henkilön ammatillisen tiedon hankintaa käsittelevää tutkimusta on löydettävissä melko vähän. Seuraavassa muutamia näkökulmia yksinyrittäjän ja

yrittäjän tiedonhankintaan ja ylipäättään yritystoimintaan ja tiedon merkitykseen siinä. Lisäksi nostan esiin tutkimustuloksia yrittäjän tukipalveluista sekä useamman ammatillisen identiteetin hallinnasta.

Belt et al. (2015) sivuavat yksinyrittäjän tiedonhankintaa tutkimuksessaan yksinyrittäjän työhyvinvoinnista ja liiketoiminnan kasvusta. Heidän mukaansa yksinyrittäjä on motivoitunut, jos hän tuottaa lisäarvoa asiakkaalle nimenomaan henkilökohtaisen ammatillisen osaamisensa (professional know-how) kautta; tämä puolestaan tukee luottamuksellisten ja läheisten asiakassuhteiden muodostumista. Tutkimuksen mukaan yksinyrittäjän kaikkein tärkein eteenpäin vievä voima on ammatillinen osaaminen. Lisäksi yksinyrittäjät tunnistavat muut yrittäjät uusien ideoiden ja tiedon lähteenä, mutta eivät hyödynnä verkostoja uuden liiketoiminnan kehittämiseen. (Belt et al. 2015) Belt ja kumppanit asettavat yksinyrittäjän osaamisen ja sen kehittämisen ikään kuin vastakkaiseksi osa-alueeksi liiketoiminnan kehittämislle, ikään kuin ne olisivat toisiaan poissulkevia, tai ainakin toimintaa hyvin eri suuntiin vieviä toimintoja. Tämä on ymmärrettävää siitä näkökulmasta, että he pohtivat nimenomaan yksinyrittäjien toiminnan yleistä luonnetta ja niiden potentiaalia toimia talouskasvun vauhdittajina. Yksinyrittäjänä toimiviin kouluttajiin esitetty asetelma ei kuitenkaan mielestäni sovi, koska heidän oma ammatillinen osaamisensa on heidän tärkein tuotteensa, ja sen kehittäminen on välttämätöntä myös liiketoiminnan kehittämisen kannalta.

Artikkelissaan "Information: The source of entrepreneurial activity" Ortega Alvarez et al. (2015) tuovat dynaamisen kapasiteetin käsitteen kautta esille, miten tärkeässä roolissa tieto on yritystoiminnassa. He myös pohtivat, mitkä seikat vaikuttavat yritysten päättäjien kykyyn ja mahdollisuuksiin poimia relevantteja tietosignaaleja toimintaympäristöstään, ja kehittää niiden pohjalta yritystoimintaansa. Dynaaminen kapasiteetti viittaa mekanismeihin, joilla yritys uudistaa nykyistä kykyään toimia ympäristössään ja luo kokonaan uusia tapoja harjoittaa toimintaansa. Keskiöön Ortega Alvarez et al. nostavat yrityksen päättäjänä toimivan henkilön huomion keskittämisen (*attention focus*). Kyseessä on hänen valintansa siitä, mihin omaan toimintaansa liittyvään alueeseen hän keskittyy. Lisäksi korostetaan yrittäjän aktiivista tiedonhankintatoimintaa (*alertness*). Jos yrityksen päättäjä rajaa huomionsa oikein, hänen on mahdollista saada toimintansa kannalta olennaista tietoa ympäristöstään ja kehittää niiden tietojen pohjalta toimintaansa, ja mahdollisesti luoda kokonaan uudenlaista liiketoimintaa. Kun Ortega Alvarez et al.

(2015) selvittivät yhteyttä päättäjän huomion keskittämisen ja yritystoimintaa muovaavien dynaamisten taitojen kehittämisen välillä, tulivat he siihen tulokseen, että on selvä yhteys yrittäjien tiedonhankinnalla ja sillä, mihin suuntaan heidän yritystoimintansa kehittyy. Erityisen ratkaisevaa on yrittäjän huomion kohdentaminen oman toiminnan kannalta olennaisimpaan tietoon yrityksen toimintaympäristössä. (Ortega Alvarez et al. 2015.) Sen ja Taylor (2007) tutkivat myös pienten ja keskisuurten yritysten johdon tiedonhankintaa, ja käyttivät siinä Rockartin alun perin kehittämää ja Carallin jatkojalostamaa kriittisten menestystekijöiden metodia. Yhdeksästä tutkimuksessa tunnistetusta kriittisestä menestystekijästä yksi oli yrityksen tietokompetenssi, ja tiedon tärkeys näkyi myös muissa kriittisissä menestystekijöissä. Senin ja Taylorin (2007) mukaan pienyrityksen johdon on välttämätöntä ottaa strateginen lähestymistapa tiedontarpeisiinsa, mikäli yritystä halutaan kehittää ja säilyttää kilpailukykyisenä.

Korsgaard et.al (2014) kritisoivat opportunistista, vain taloudellisiin mittareihin perustuvaa yrittäjäyyskäsitystä, ja pitävät sen sijaan yrittäjyyden ja yritystoiminnan keskeisenä tavoitteena alueellista kestävyyttä ja paikallisten resurssien kestäväää ja monipuolista hyödyntämistä. Korsgaard et al. korostavat, että yritystoiminnassa tulisi taloudellisten mittarien lisäksi tuottaa paikallisesti ennen kaikkea ekologista ja sosiaalista lisäarvoa. Korsgaard et al. (2014) visioivat yrittäjyyttä resurssien uudelleenjärjestämisenä (entrepreneurship as re-sourcing) ja tähdentävät, ettei yritystoiminnan kehittäminen välttämättä pohjautu täysin uusiin resursseihin tai ratkaisuihin, vaan olemassa olevien resurssien tai ratkaisujen soveltamiseen täysin uudella ja enemmän lisäarvoa tuottavalla tavalla. Pohdittaessa Korsgaardin ja kumppanien näkemyksiä yritystoiminnasta yrittäjän tiedonhankinnan näkökulmasta, on siis huomioitava yrittäjän jo käytössä oleva ammatillinen tieto ja materiaali yhtenä tärkeänä tiedonlähteenä, jota voidaan tukea ja kehittää seuraamalla omaa toimintaympäristöä toiminnan kannalta järkevällä suodatuksella (vrt. Ortega Alvarezin ja kumppaneiden käsite attention focus). Lisäksi, kiistatta oma arvomaailma vaikuttaa siihen, mitä tietosisältöä pitää tärkeämpänä kuin jotain toista. Toimivinta lienee yrittäjän ja hänen tiedonhankintansa kannalta, jos yrittäjä tiedostaa omat arvonsa, ja että kyseiset arvot ja käytännön yritystoiminta (sisältäen siihen liittyvän tiedonhankinnan) ovat linjassa keskenään.

Bouthillier (2003) toteaa, tutkittuaan pienyritysten johtajien tiedontarpeita ja -hankintaa kirjastopalvelujen kehittämisen näkökulmasta, että pienyrittäjät eivät ole homogeeninen

joukko, eikä heille kohderyhmänä ole mahdollista tarjota tietopalvelua niin sanotusti yhdellä sabluunalla, vaan jokaisen yksilölliset tarpeet olisi huomioitava. Tiedontarpeisiin ja tapoihin hankkia tietoa vaikuttavat muun muassa yrityksen toimialue, tuotteiden ja palvelujen tarjoama sekä useat muut muuttujat, kuten myös pienyrityksen johtajan henkilökohtainen tausta ja piirteet. Vaikka Bouthillierin (2003, 13;16) tutkimuksessa pienyritys määriteltiin alle sadan henkilön yrityksenä, ja vastaajat olivat yrityksistä laajuudeltaan 8 - 68 henkilöä, voisi joukon heterogeenisyyden olettaa pätevän yhtä hyvin myös yksinyrittäjillä kuin pienyritysten johtajilla.

Studdard ja Munchus (2007) ovat puolestaan tutkineet yrittäjien tukipalvelujen käyttöä. He keskittyvät tutkimuksessaan nimenomaan yrityksen perustajan tai omistajan tiedonhankintaan ja käyttäytymiseen, joten tuloksia on helppo ajatella myös yksinyrittäjän näkökulmasta. Studdardin ja Munchusin (2007) mukaan syy olla pyytämättä apua tai kysymättä tietoa ympäristöstä ja sidosryhmistä voi olla esimerkiksi se, että ei haluta näyttäytyä epäpätevänä, alempiarvoisena tai tahona, joka on riippuvainen jostakin. Yrittäjän tahto näyttäytyä mahdollisimman itsenäisenä saattaa siis olla este tiedonhankinnalle. Myös tukiorganisaatioiden tai muiden tahojen huono maine saattaa olla syy olla pyytämättä apua. Lisäksi yrittäjän sukupuoli voi olla vaikuttava tekijä; tutkimuksessa todettiin, että naisten kynnys kysyä apua tai tietoa ulkopuoliselta taholta on alhaisempi kuin miesten.

Vertaistuen yleisyyttä ja sen hankintaa pienyrittäjien keskuudessa, niin kasvokkain kuin verkossa, on myös tutkittu. Kuhn et al. (2015) tutkivat pienyrittäjän aktiivisuutta hakea vertaistukea ensiksi välittömässä läheisyydessä toimivilta yrittäjäkollegoilta, toiseksi muualla toimivilta yrittäjiltä, jotka pienyrittäjä on joskus tavannut, ja kolmanneksi virtuaalista vertaistukea verkossa kanssaryrittäjiltä, joita pienyrittäjä ei ole koskaan tavannut. Tutkimuksen mukaan, paitsi spesifiin ongelmanratkaisuun ja teknisiin asioihin, pienyrittäjät myös hakevat internetistä vertaistukea ja rakentavat suhteita muihin yrittäjiin: noin 33 prosenttia vastaajista oli hakenut vertaistukea verkon kautta. Yleisin (64 prosenttia vastaajista) tapa vertaistukeen oli kuitenkin välittömässä läheisyydessä asuvien yrittäjien taholta. Sosiaalisen median kautta oli vähintään vähän hakenut vertaistukea jopa 71 prosenttia vastaajista, kun ei otettu huomioon sitä, oliko vertaistuen antajaa tavattu kasvokkain vai ei. (Kuhn et al. 2015, 190; 196 - 197.) Albert ja Couture (2013) tuovat yrittäjien toiminnan tukemiseen aivan toisen näkökulman. He tutkivan

yrittäjän autonomiaa ilmiönä omaelämäkerrallisen narratiivisen tutkimusmenetelmän keinoin. Yhden yrittäjän tarinaa analysoidessaan Albert ja Coutore osoittavat, kuinka yrittäjälle tarjottava tuki voi vähentää hänen autonomista asemaansa ja tehdä yrittäjän enemmän riippuvaiseksi tukea antavista tahoista. Jos konsultin ja tukea tarvitsevan yrittäjän suhde on liian epätasa-arvoinen, voivat vaikutukset yrittäjän itsetuntoon ja yritystoimintaan olla hyvin haitalliset. Albert ja Coutore (2003, 2-3; 7) korostavat, että yrittäjälle tarjottavan tuen tulisi olla ratkaisujen rakentamista yhdessä yrittäjän kanssa.

Useamman ammatillisen roolin hallintaan ja rakentumiseen yhtä aikaa antavat mielenkiintoisen näkökulman Nielsen ja Gartner (2014), jotka tutkivat jo opintojensa aikana yrittäjiksi ryhtyneiden opiskelijoiden identiteetin rakentumisprosessia ja sitä, millä tavalla opiskelija-yrittäjät pyrkivät sovittamaan nämä kaksi eri roolia omaan toimintaansa. Kymmeneen haastatteluun perustuvassa narratiivisessa analyysissään he esittelevät neljä erityyppistä skenaariota siitä, miten opiskelija pyrkii rakentamaan yrittäjäidentiteettiään: *myötäilevän identiteetin*, *eriytyvän identiteetin*, *dominoivan identiteetin* ja *laajenevan identiteetin*. Nielsenin ja Gartnerin tutkimuksen näkökulma oli yliopistotasoisesta yrittäjäyyskoulutuksen kehittämiseen tukemaan paremmin yrittäjäksi ryhtymistä ja opiskelijoiden moninaisia tarpeita. He eivät siis tutki opiskelija-yrittäjien ammatillisen tiedon hankintaa, mutta omassakin tutkimuksessani on vahvasti läsnä toimiminen kahdessa eri roolissa, kouluttajana ja yrittäjänä, jonka vuoksi yrittäjäidentiteettien jäsenyys osoittautui niin mielenkiintoiseksi kuin hyödylliseksi oman tutkimukseni näkökulmasta.

Opinnäytetöistä lähimmäksi omaa tutkimustani osuu Lehdon (2014) pro gradu -tutkimus, jossa tutkitaan mikroyrittäjyyteen liittyviä informaatiokäytäntöjä ja -käyttäytymistä, tutkimuskohteena pienlevy-yhtiöt. Tutkimus eroaa luonteeltaan omastani kuitenkin sen vuoksi, että pienlevytoiminta on harrastustoiminnan ja ammatillisen yrittämisen leikkauspisteeseen sijoittuva ilmiö ja rajanveto ammatillisen ja ei-ammattillisen tiedon hankinnan välille on siksi hankalaa. Niinpä Lehto perustaa teoreettisen viitekehänsä Savolaisen (2008) arkielämän informaatiokäytäntöihin. Yhteisöllisyys korostui vahvasti tuloksissa. Tärkeimmiksi tiedonlähteiksi koettiin internet ja tuttavat, ja tärkeimmiksi tiedon arviointitavoiksi muiden mielipiteitä ja omaa kokemusta.

3.3 Kouluttajan ammatillisen tiedon hankinta

Kouluttajien ammatillisen tiedon hankintaa on tutkittu yllättävän vähän, ja suurin osa aiemmasta tutkimuksesta keskittyy vahvasti yliopistojen, korkeakoulujen tai peruskoulutuksen puolella toimivien opettajien ammatillisen tiedon hankintaan. Toimintaympäristö on yksinyrittäjänä toimivilla kouluttajilla kuitenkin täysin erilainen, jonka vuoksi yrittäjiin kohdistuva aiempi tutkimus osoittautui huomattavasti hyödyllisemmäksi omaa tutkimukseni valmistelussa. Nostan kuitenkin muutaman opettajien tiedonhankintaa käsittelevän tutkimuksen tässä esille ennen aiemman tutkimuksen yhteenvetoa.

Perrault (2007) tutki biologian opettajien tiedonhankintaa verkossa, ja sen vaikuttavuutta opetuksen suunnitteluun heidän työssään. Jo yli kymmenen vuotta sitten tehdyn tutkimuksen tuloksissa nousi esiin, että opettajat etsivät ja jakavat enenevässä määrin tietoa verkossa. Keskiöön nousivat opettajien puutteelliset taidot hyödyntää verkossa saatavilla olevia palveluja, ja lisäksi esimerkiksi aikaresurssien vähyys. Yhtenä ratkaisuna Perrault (2007) painottaa oppilaitoksen opettajien ja kirjaston työntekijöiden yhteistyötä. Samaa painottavat myös Shipman et al. (2015) tutkimuksessaan, jossa tarkastellaan kouluttajien tapoja hankkia tietoa. Shipman et al. toteavat myös, että aiheesta tarvitaan lisää tutkimusta, koska suuri osa aiemmasta tutkimuksesta on keskittynyt opettajakoulutukseen ja vielä opiskelevien, tulevien kouluttajien tiedonhankintakäyttäytymiseen, eikä niinkään jo työssään toimivien kouluttajien tiedonhankintaan. Shipmanin et al. (2015, 125) mukaan kouluttajien käytetyimmät tiedonlähteet olivat verkkosivustot, kouluttajien lähimmät kollegat ja oman osaston hallinnon jäsenet.

Jokiniemi (2006) pohti pro gradu -tutkielmaansa perustuvassa artikkelissa opettajan ammatti-identiteetin ja työroolin yhteyttä ammatillisen tiedon hankintaan. Jokiniemen tutkimuksessa käytettiin viitekehyksenä Leckien ja Pettigrew'n (1997) mallia. Tutkimuksen keskiössä on opettajan ammatti-identiteetin muutos ja käsite *uusi asiantuntijuus*. Jokiniemen mukaan tutkimuksessa voitiin havaita ammatti-identiteetin suuntaava ja motivoiva vaikutus henkilön tiedonhankintaan. Oman alan jatkuva seuraaminen ja ajan tasalla pysyttelevä toimii ammatillista identiteettiä vahvistavana

tekijänä. Tutkimuksen mukaan tiedonhankinta sekä ilmensi että muokkasi ammatti-identiteettiä, ja työtehtävillä ja uudet roolit loivat uudenlaisia osaamisen tarpeita. Tiedonhankinta ja oppiminen tapahtuivat symbioosissa tiedonlähteitä koskevan tietoisuuden ja lähteiden saatavuuden kanssa. (Jokiniemi 2006, 66.) Myös Kortelaisen pro gradu -tutkielmassa (2003), jossa tutkittiin Hämeen ammattikorkeakoulun opettajien ammatillisen tiedon hankintaa, korostui tiedonhankinnan suuri merkitys opettajan työssä.

3.4 Yhteenvetoa aiemmasta tutkimuksesta

Aiemmasta tutkimuksesta voidaan päätellä, että ammatillisella tiedolla ja sen hankinnalla on todettu olevan suuri merkitys niin yrittäjän kuin kouluttajankin toiminnassa. Yrittäjän toiminnassa korostuu enemmän tiedon merkitys liiketoiminnan kehittämisessä, kun taas opettajien ja kouluttajien toiminnassa se kiinnittyy vahvasti ammatti-identiteettiin ja osaamisen ylläpitämiseen. Yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan toiminnassa yhdistyvät molemmat näkökulmat, minkä vuoksi kiinnostukseni kohdistuukin erityisesti heidän ammatillisen tiedon hankintaansa. Aiemmista tutkimustuloksista erityisesti yleisesti yksinyrittäjän toiminnasta tietoa tuoneet tutkimukset (Pärnänen & Sutela 2014; Belt et al. 2015) auttoivat ymmärtämään tutkittavaa toimintaympäristöä ja hahmottelemaan omia tutkimuskysymyksiä. Pohtiessani oman tutkimukseni painopisteitä käytin tukenani myös vertaistukeen ja kilpailulliseen asetelmaan liittyviä tutkimustuloksia (Studdard & Munchus, 2007; Kuhn, 2015) sekä useammassa roolissa toimimiseen liittyviä tuloksia (Nielsen & Gartner, 2014). Lisäksi tutkimuskysymysten jäsentämistä ja aineiston keruun suunnittelua orientoi luvussa 4.1 esiteltävä Freundin (2105) malli, joka kohdistuu tiedonlähteiden valintaan.

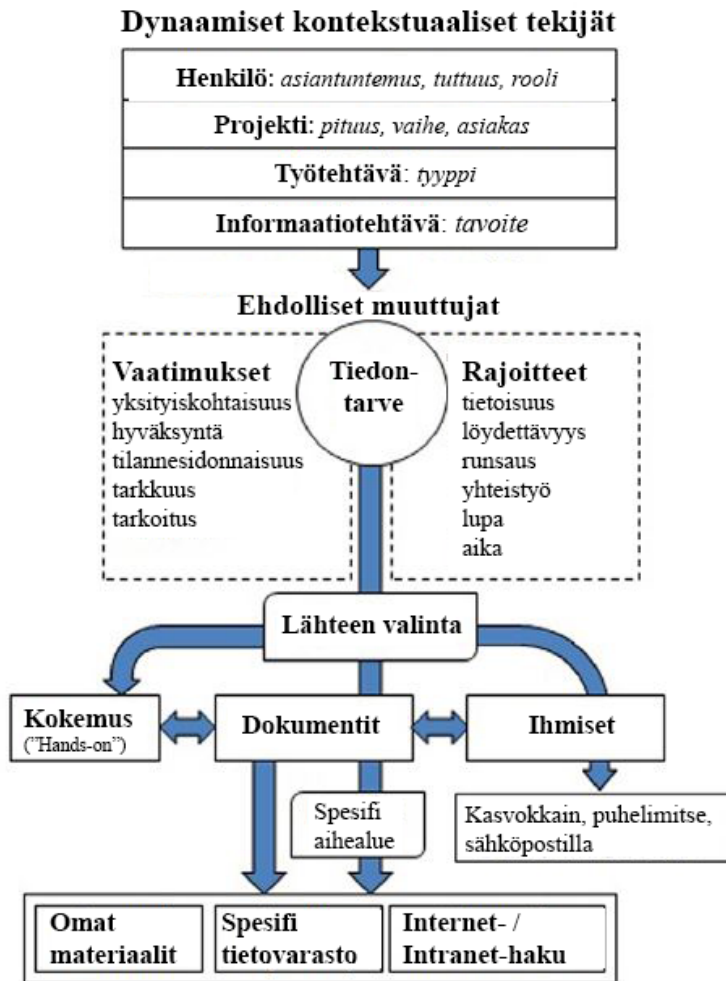
4 TUTKIMUSONGELMAT JA TUTKIMUSASETELMA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on perehtyä yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon hankintaan. Luvussa neljä kuvailen tutkimusongelmat ja tutkimusasetelman. Aluksi esittelen tutkimuksen teoreettisen viitekehysten (4.1).

4.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Perehdyttyäni erilaisiin ammatillisen tiedonhankinnan malleihin ja hahmoteltuani tutkimukseni keskeisiä kiinnostuksen kohteita, valitsin tutkimukseni teoreettiseksi viitekehjäksi Luanne Freundin (2015) lähteiden valinnan kontekstuaalisen mallin. Malliin on määritetty mielestäni monipuolisesti ja tarkalla tasolla erilaiset tiedonlähteiden valintaan vaikuttavat tekijät, jotka soveltuivat juuri niiden kysymysten peilaamiseen, jotka itseäni ilmiössä kiinnostivat. Mallissa myös korostui kontekstin merkitys tiedonhankinnassa, minkä arvioin soveltuvan hyvin yksinyrittäjän toimintaympäristön tutkimiseen.

Luanne Freundin malli (ks. kuvio 1) pohjautuu ohjelmistoinsinöörien tiedonhankintaa ja siihen vaikuttavia kontekstuaalisia tekijöitä kartoittaneeseen tutkimukseen. Artikkelissaan “Contextualising the information-seeking behaviour of software engineers” Freund (2015) määrittelee kontekstin keskenään vuorovaikutuksessa oleviksi olosuhteiksi, jotka vaikuttavat tiedonhankintaan. Freund käyttää termiä *kontekstuaaliset tekijät* kaikista niistä tekijöistä ympäristössä, jotka vaikuttavat tiedonhankintaan. *Dynaamisilla* kontekstuaalisilla tekijöillä hän tarkoittaa tiedonhankintaan vaikuttavia tekijöitä, jotka vaihtelevat eri tiedonhankintatilanteissa. Aiemman insinöörien tiedonhankintaa käsittelevien tutkimusten pohjalta Freund nostaa yhdeksi merkittävimmäksi tekijäksi insinöörien tiedonlähteiden valinnassa yhteyden juuri meneillään olevaan työtehtävään. Freund ottaa vaikutteita kontekstin määrittämiseen muun muassa Ingwersenin ja Järvelinin (2005) interaktiivisen tiedonhankinnan, tiedonhaun ja informaatiokäyttämisen mallista.

Kuvio 1. Lähteiden valinnan kontekstuaalinen malli. (Freund 2015)

Freundin mallin (2015) dynaamiset kontekstuaaliset tekijät jakautuvat neljään eri tyyppisiin tekijöihin: *henkilösidonnaiset tekijät*, *projektisidonnaiset tekijät*, *työtehtävä* ja *informaatiotehtävä*. Henkilösidonnaiset tekijät sisältävät tiedonhankkijana toimivan henkilön *asiantuntemuksen*, kyseessä olevan aiheen *tuttuuden* sekä kyseisen henkilön *roolin* siinä projektissa tai tilanteessa, jossa hän tietoa hakee. Projektisidonnaiset tekijät ovat projektin *pituus*, *vaihe* sekä *asiakas*, jolle projektia ollaan tekemässä. Työtehtävä on luonnollisesti keskeinen tiedonhankintaan vaikuttava tekijä. Freund (2015, 1598-1600) muodosti tutkimuksensa perusteella joukon tutkimuskohteelleen yleisimpiä työtehtävätyyppejä, ja analysoi millaista tietoa niiden työtehtävien yhteydessä tarvittiin. Samankaltaiseen tyypittelyyn ja analyysiin pyrin myös omassa tutkimuksessani.

Neljäs dynaaminen kontekstuaalinen tekijä, *informaatiotehtävä*, kuvaa sitä tavoitetta, mikä tiedonhankinnalla on eri tilanteissa. Freundin mallissa informaatiotehtäviksi on määritetty *uuden oppiminen* (learning about something), *päätöksenteko* (deciding between alternatives), *faktatiedon hankinta* (fact-finding), *ongelmanratkaisu* (problem-solving) ja *tehtävän/prosessin läpiviemi* (doing-carrying out a task or process). Käytin näitä informaatiotehtäviä pohjana tutkimukseni haastatteluissa kartoittaessani tilanteita, joissa ammatillisen tiedon tarpeita on heille tullut vastaan. Käytän informaatiotehtävän käsitettä hyväkseni myös analysoidessani haastattelun tuloksia.

Edellä mainitut dynaamiset kontekstuaaliset tekijät muodostavat Freundin mallissa muuttujajoukon, joka määrittää ja muovaa erilaisissa tiedonhankintatilanteissa syntyviä ammatillisen tiedon tarpeita. Tiedontarpeesta liikkeelle lähtevään tiedonhankintaan ja tiedonlähteiden valintaan vaikuttavat *ehdolliset muuttujat*. Ne ovat rajoitteita ja vaatimuksia, jotka kohdistuvat tiedonlähteisiin. Freundin mallin (2015) ehdolliset muuttujat toimivat pohjana selvittäessäni mitkä asiat hankaloittavat yksinyrittäjänä toimivien kouluttajien ammatillisen tiedon hankintaa. Lisään malliin myös jotain omaani selvittämällä tekijöitä tai tahoja, jotka tukevat tiedonhankintaa. Tiedonlähteet Freund tyypittelee omaan kokemukseen (“hands-on”), dokumenttipohjaisiin ja henkilölähteisiin. Dokumentteihin kuuluvat niin internet tai intranet, tietokannat sekä omat materiaalit, joista viimeisin nousi omassa tutkimuksessani hyvin keskeiseen asemaan.

Freundin mallin (2015) lisäksi käytän tässä tutkimuksessa lähteiden kartoittamisen ja arvottamisen työkaluna tiedonlähdehorisonttia. Tiedonlähdehorisontin käsitteen kehittäneen Sonnenwaldin (1999) mukaan lähtiessämme etsimään tietoa, on jokaisella yksilöllinen tiedonlähdehorisontti, jonka avulla arvioidaan eri tiedonlähteiden saatavuutta ja hyödynnettävyyttä. Kyseessä ovat tiedonlähteet (esim. sosiaalinen verkosto, dokumentit, kokemukset ja havainnot), joiden puoleen käännyimme eri tilanteissa ja konteksteissa (Sonnenwald & Wildemuth 2001, 3). Tiedonlähdehorisonttia voi kuvata myös kuvitteellisena, yksilön eteen avautuvana kenttänä. Kun kenttään määritellään yksilölle mahdolliset saatavilla olevat tiedonlähteet, jotka ovat sitä lähempänä tai kauempana, mitä relevantimpia ne tiedonhakijalle ovat, syntyy tiedonlähteiden horisontti. (Savolainen & Kari 2004.)

Tiedonlähdehorisontti voidaan ymmärtää kahdella eri tasolla. Toinen on yleisellä tasolla toimiva, vakaa horisontti ja toinen kontekstisidonnainen, tiettyyn ongelmaan keskittyvä horisontti. Tiedonlähdehorisontti jakaantuu kolmeen eri alueeseen, johon sijoitetaan yksilön tiedonlähteitä sen mukaan, ovatko ne tärkeimpiä (Alue 1), toiseksi tärkeimpiä (Alue 2) vai vähiten tärkeitä (Alue 3). Siten on mahdollista esimerkiksi tutkia, kuinka tärkeinä yksilö pitää erilaisia saatavilla olevia tiedonlähteitä ja kanavia. (Savolainen & Kari 2004.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tiedonlähdehorisonttia yleisellä tasolla, kuitenkin rajaten sitä ainoastaan ammatillisen tiedon hankintaan. Tiedonlähdehorisontin avulla hahmottuvia tuloksia kuitenkin peilataan edellä kuvattuun Freundin (2015) kontekstuaaliseen lähteiden valinnan malliin, ja pohditaan, miksi yrittäjänä toimiva kouluttaja valitsee ja arvottaa tiedonlähteitä juuri tietyllä tavalla.

4.2 Tutkimusongelmat

Käytyäni läpi aiempaa tutkimusta yrittäjän ja kouluttajan ammatillisen tiedon hankinnasta (ks. luku 3) sekä tutkittuani yksinyrittäjien toimintaympäristöä Suomessa, vahvistui kiinnostukseni entisestään tutkia sellaisen yrittäjän tiedonhankintaa, jonka toiminnassa tiedon voisi ennalta olettaa olevan erittäin ratkaisevassa asemassa hänen yritystoiminnassaan. Mistä yksinyrittäjänä toimiva kouluttaja hakee tukea tiedonhankinnassaan? Millaista tietoa hän työssään kipeimmin tarvitsee, ja millä tavoin sitä tavoittelee? Yksityiskohtaisemmin tarkasteltuna etsin tutkielmassani vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1. Minkälaisia ammatillisen tiedon tarpeita yksinyrittäjänä toimivilla kouluttajilla on?*
- 2. Mitkä tekijät tai tahot tukevat tai vaikeuttavat heidän ammatillisen tietonsa hankintaa?*
- 3. Mitä tiedonlähteitä he ammatillista tietoa hankkiessaan valitsevat?*
- 4. Millaisena yksinyrittäjän toimivat kouluttajat mieltävät ammatillisen tietonsa ja miten he sitä arvottavat? Kummasta näkökulmasta (kouluttaja/yrittäjä) haastateltavat ammatillista tietoa ensisijaisesti määrittävät?*

Ensimmäisellä kysymyksellä pyritään tunnistamaan yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon tarpeiden muodostumista ja sisältöä. Mitkä tekijät vaikuttavat ammatillisen tiedon tarpeiden muodostumiseen, ja millaisia ammatillisen tiedon tarpeita voidaan tutkimusaineistosta tunnistaa? Minkälaisia vaatimuksia kohdistuu tarvittavaan tietoon? Tutkimuskysymykseen haetaan vastausta tutkimusaineistosta, jota peilataan Freundin (2015) mallin dynaamisiin kontekstuaalisiin tekijöihin (tiedontarpeiden muodostuminen ja tiedontarvetilanteet). Tutkimusaineistosta mahdollisesti tunnistettavia tiedonlähteisiin kohdistuvia vaatimuksia puolestaan jäsennetään Freundin (2015) mallin vaatimuksiksi nimettyjen ehdollisten muuttujien avulla.

Toisessa tutkimuskysymyksessä kartoitetaan kouluttaja-yrittäjien suhdetta toimintaympäristöönsä liittyen ammatillisen tiedon hankintaan. Kokevatko he, että ammatillisen tiedon hankintaa vaikeuttaa merkittävästi jokin tietty tekijä tai taho? Entä onko tunnistettavissa tekijöitä tai tahoja, jotka helpottavat heidän ammatillisen tiedon hankintaansa? Aineistosta mahdollisesti nousevia rajoitteita jäsennetään Freundin mallin (2015) rajoitteiksi nimettyjen ehdollisten muuttujien avulla. Tämä malli (2015) ei kuitenkaan erittele ammatillisen tiedon hankintaa helpottavia tekijöitä, joten aineistosta mahdollisesti nousevia tekijöitä pyritään sovittamaan malliin uutena sisältönä.

Kolmannella kysymyksellä pureudutaan siihen, mitä lähteitä yrittäjän toimivat kouluttajat ammatillisen tiedon hankinnassaan valitsevat ja miksi, sekä miten he eri tiedonlähteitä arvottavat. Tiedonlähdehorisontin eri tasoja käytetään apuna hahmotettaessa lähteiden arvottamista. Erilaisten lähteiden tyypittelyssä sovelletaan myös Freundin mallissa (2015) olevaa jäsennyttä.

Tutkimuksessani yhdistyy sekä yrittäjän että kouluttajan näkökulma. Kiinnostukseni kohdistuu myös siihen, kumpi ammatillinen rooli korostuu enemmän yrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon hankinnassa, ja kumman kautta he itse omaa ammatillista tietoaan hahmottavat ja arvottavat. Neljäs tutkimuskysymys etsii siihen vastausta, ja lisäksi kartoittaa ylipäättään sitä, millaisena yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat näkevät ammatillisen tietonsa, ja miten he sitä arvottavat toiminnassaan. Tätä kysymystä lähestytään aineistolähtöisesti, pyrkien tyypittelemään ja kuvaamaan yleisellä

tasolla juuri yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon laatua, ja sen asemaa hänen toiminnassaan.

4.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto

Tässä luvussa avaan tutkimusaineiston hankintaprosessia tässä tutkimuksessa. Kuvailen ja perustelen aineiston hankintametodin valintaa, käyn läpi haastateltavien hankintaprosessia ja siihen liittyneitä haasteita sekä lopuksi kuvailen taustatiedoin varsinaista tutkimusaineistoa.

4.3.1 Aineiston hankintametodin valinta

Tutkimusaineiston hankintaa ja metodin valintaa ohjasivat sekä tutkimuskysymysteni luonne, että käytännön realiteetit. Valitsin tutkimusaineiston hankintametodiksi puolistrukturoidun haastattelun. Kuvaan seuraavassa haastattelua menetelmänä ja perustelen samalla omaa valintaani.

Haastattelun vahvuutena pidetään sen joustavuutta ja soveltuvuutta moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelu antaa mahdollisuuden olla suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Tämä antaa mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa haastattelun edetessä, esittää lisäkysymyksiä tai muuttaa haastatteluaiheiden järjestystä tilanteen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 34 - 35). Puolistrukturoidusta haastattelusta käytetään myös nimeä teemahaastattelu. Teemahaastattelu on tutkijan aloitteesta ja ehdoilla tapahtuva keskustelu, jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan haastateltavilta vastaukset häntä kiinnostaviin asioihin (Eskola & Vastamäki 2015, 26). Teemahaastattelu asettuu strukturoitujen ja strukturoimattomien haastattelujen välimaastoon, ja siinä on tärkeintä tiettyjen tutkijan valitsemien teemojen käsittely, vaikka kysymykset ja niiden esitysjärjestys vaihtelisivat. (Leinonen et al. 2017, 89.) Teemahaastattelu voi toisaalta olla tutkijalle työläs ja vaativa, sekä saattaa tuottaa paljon tutkimusaiheen kannalta epärelevanttia materiaalia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36.) Teemahaastattelua kohtaan on myös esitetty kritiikkiä siitä, että teoretiedon ja aiemman tutkimustiedon perusteella määritetyt teemat saattavat rajata haastattelua liikaa. On painotettu, että valitessaan teemahaastattelun lähestymistavakseen,

tulisi pohtia pääsevätkö haastateltavat itse valitsemaan teemoja tai vaikuttamaan niiden painottumiseen. (Hyvärinen 2017, 22.)

Omassa haastattelurungossani (ks. Liite 1) on neljä teemaa, jotka on johdettu tutkimuskysymyksistäni. Teemojen alle oli kirjoitettu varsinaiset teemoihin liittyvät haastattelukysymykset. Näiden järjestystä vaihtelin haastattelutilanteessa, mutta pidin kuitenkin huolen, että kaikki kysymykset tulivat huomioituksi. Viitaten Hyvärisen (2017) kritiikkiin teemojen rajaavuudesta, pyrin huomioimaan tämän näkökohdan antamalla haastateltaville mahdollisimman paljon tilaa vastauksissaan tutkimukseni teemoihin, kuitenkin niissä rajoissa, joissa sain tiettyihin ennalta miettimiini näkökulmiin heidän näkemysensä. Teemoihin liittyvien kysymysten lisäksi kysyttiin taustatietoina henkilön ikä, kuinka kauan hän on toiminut kouluttaja sekä kuinka kauan toiminut yrittäjänä ja yksinyrittäjänä. Heitä pyydettiin myös kuvailemaan tyypillisiä työtehtäviään, sekä arvioimaan asiakasprojektiensa tyypillistä laajuutta.

Totesin yllä, että niin tutkimuskysymysteni luonne kuin käytännön realiteetitkin vaikuttivat siihen, että valitsin aineistonhankintatavakseni juuri haastattelun. Tutkimuskysymykseni ohjasivat valintaani haastattelun suuntaan, koska ne olivat luonteeltaan sellaisia, joissa tutkimuksen kohteen tulisi mielestäni voida tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Varsinkin viimeinen tutkimuskysymykseni, *“Millaisena yksinyrittäjän toimivat kouluttajat mieltävät ammatillisen tietonsa ja miten he sitä arvottavat?”*, vaatii sen, että tutkimuksen kohde pääsee itse sanoittamaan kyseiseen teemaan liittyviä asioita. Valintaan vaikuttaneet käytännön realiteetit liittyivät esimerkiksi siihen, että melko kokemattomana tutkijana pidin mahdollisuutta kysyä jatkokysymyksiä ja tehdä tarkennuksia tärkeänä ja tutkimuksen laatua parantavana tekijänä. Tein haastattelut kasvokkain siitä syystä, että halusin korostaa vuorovaikutuksellisuutta ja keskustelevampaa otetta haastattelutilanteessa ja saada katseyhteyden haastateltavaan. Lisäksi haastattelun yhteydessä käyttämäni toisen menetelmän, tiedonlähdehorisontin, ohjeistaminen ja siitä keskusteleminen olisi saattanut olla melko hankalaa järjestää muilla tavoin kuin kasvokkain. Haastattelun tallennus onnistui myös helposti ja toimintavarmasti, kun olimme haastateltavan kanssa samassa tilassa.

Kuten edellä todettiin, empiirisen aineiston keruussa hyödynnettiin tiedonlähdehorisonttia (ks. Liite 2), jonka eri alueille pyysin haastateltavia sijoittamaan käyttämiään tiedonlähteitä omassa ammatillisen tiedon hankinnassaan. Jokainen haastateltava täytti tiedonlähdehorisontin, joka kuvasi yleisellä tasolla haastateltavan käyttämiä erilaisia ammatillisen tiedon lähteitä. Alueelle 1 sijoitettiin kaikista tärkeimmät tiedonlähteet, Alueelle 2 toiseksi tärkeimmät ja Alueelle 3 vähiten tärkeät tiedonlähteet.

4.3.2 Haastateltavien hankinta ja valinta

Halusin tutkimuksessani keskittyä nimenomaan sellaisten henkilöiden ammatillisen tiedon hankintaan, jotka toimivat omassa yrityksessään yksin, ja ovat joutuneet muodostamaan ja kehittämään itse omat tapansa hankkia ammatillista tietoa. Kiinnostukseni kohteena oli selvittää, millaiset tukirakenteet tiedonhankinnalleen yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat mahdollisesti ovat luoneet.

Edellä kuvatun vuoksi asetin seuraavat kriteerit haastateltavalle joukolle. Haastateltavan tulee:

1. olla päätoiminen yrittäjä,
2. olla yksinyrittäjä ja
3. toimia kouluttajana.

Päätoimisuus oli olennaista tässä siksi, että jos haastateltavina olisi ollut sivutoimisia yrittäjiä, heidän ammatillisen tiedon hankinnan tukirakenteensa olisivat todennäköisesti olleet lähtökohtaisesti erilaiset johtuen kiinteästä suhteesta esimerkiksi mahdolliseen työnantajaan.

Asetettuani yllä mainitut kriteerit, siirryin haastateltavien rekrytointivaiheeseen. Olen itse töissä koulutusyrityksessä, jonka asiantuntijaverkostossa toimii paljon yrittäjiä. Arvelin, että tuosta joukosta saattaisi löytyä asettamani kriteerit täyttäviä henkilöitä. Tiedustelin asiantuntijaverkostosta vastaavalta henkilöltä, olisiko minun mahdollista saada pääsy organisaation asiantuntijarekisteriin, ja saada sitä kautta apua haastateltavien rekrytointiin. Sain luvan ja pääsyn kyseiseen rekisteriin. Tavoitteenani oli löytää ainakin 6 - 8 haastateltavaa. Arvelin tästä joukosta saatavan tarvittavan määrän tietoa gradun laajuiseen tutkimukseen aiheesta.

Aloitin toimet haastateltavien rekrytointiin marraskuussa 2016. Asiantuntijarekisterissä, johon sain pääsyn, oli 592 asiantuntijaa. Havaitsin pian, ettei rekisteri kattanut kaikkia tarvittavia tietoja sen toteamiseen, mikä osa tuosta joukosta täyttää asettamani kriteerit. Rekisterissä pystyi suodattamaan tietoja muun muassa asiantuntijan roolin, kyseisen koulutusorganisaation toimipisteen ja asiantuntijan osaamisalueen mukaan. Rekisterissä ei kuitenkaan eritelty tietoa, onko asiantuntija päätoiminen vai osa-aikainen yrittäjä, tai sitä että oliko hän yksinyrittäjä. Nämä tiedot olisi siis selvitettävä jostain muualta.

Päätin rajata asiantuntijajoukkoa heidän sijaintinsa mukaan. Haastattelujen käytännön järjestelyt olisi huomattavasti helpompi toteuttaa niin, ettei minun tai haastateltavien tarvitsisi matkustaa pitkiä matkoja. Koska tutkimusta tehdessäni toimin pääosin pääkaupunkiseudulla, hain rekisteristä ainoastaan sillä alueella toimivat asiantuntijat. Tämän rajauksen seurauksena asiantuntijoiden määräksi saatiin 267 henkilöä. Seuraavaksi kiinnitin huomioni jo mainitsemaani asiantuntijan rooli -tietoon. Se selvästikin määritti, minkä tyyppinen yhteistyösuhde kyseisen asiantuntija-yrittäjän ja koulutusorganisaation välillä oli. Kyseiseen tietoon oli määritetty vakimuodossa oleva valikko, jonka vaihtoehdot olivat seuraavat: aineistonlaatija, erikoisasiantuntija (kouluttaja), kouluttaja, mentor, OPE-arvioija, TA/TT-arvioija sekä tehtävien tarkastaja. Valikosta oli mahdollista valita yksittäiselle asiantuntijalle myös useampi vaihtoehto. Tulkitsin vaihtoehtoja niin, että jos jompikumpi vaihtoehdoista *kouluttaja* tai *erikoisasiantuntija (kouluttaja)* olisi valittuna, se takaisi ainakin sen, että kyseinen henkilö toimi kouluttajana. Näin pääteltyäni rajasin joukkoa vielä niin, että ainakin jompikumpi näistä tuli olla asiantuntijan tietoihin valittuna. Tämän rajauksen jälkeen asiantuntijoiden joukko oli 231 henkilöä.

Koska rekisteri ei kattanut kaikkia tarvitsemiani tietoja, aloin käydä listaa läpi tekemällä internetissä hakuja ja tarkistamalla joko hänen mahdollisilta verkkosivuiltaan ja/tai löytyneistä julkisista yritys- tai toiminimi-tiedoista, täyttikö hän asettamani kriteerit, eli toimiko hän yrittäjänä yksin. Päätoimisuutta ei tiedoista suoraan selvinnyt, mutta mikäli henkilö löytyi jonkun organisaation sivuilta, minkä perusteella saattoi päätellä, että hänellä oli työsuhde kyseiseen organisaatioon, rajasin kyseisen henkilön pois. Tällä tavoin kävin läpi ensimmäiset 30 asiantuntijaa, ja löysin 4 henkilöä, jotka vaikuttivat täyttävän asettamani kriteerit. Koska tämä seulonta oli työlästä, päätin konsultoida vielä

uudelleen kyseisen koulutusorganisaation HR-henkilöä, jolta olin aiemmin pyytänyt luvan kyseisen rekisterin käyttöön. Tein tämän varmistuakseni siitä, etten epähuomiossa ollut jättänyt jotain tietoa rekisterissä huomiotta, joka helpottaisi rekrytointiprosessia. HR-henkilö vahvisti, ettei tarvitsemiani tietoja tosiaankaan löydy rekisteristä. Hän kuitenkin osasi suoralta kädeltä nimetä kaksi asiantuntijaa, jotka hänen muistinsa mukaan täyttivät asettamani kriteerit. Hain kyseisten asiantuntijoiden tiedot rekisteristä, ja tarkistin vielä verkkosivulta heidän tietojaan, ja he vaikuttivat täyttävän kriteerit. Näin ollen minulla oli kuusi potentiaalista haastateltavaa listallani. Samoihin aikoihin eräs tuttavani, jonka kanssa olin keskustellut tutkielmani aiheesta, vinkkasi yhden henkilön, joka saattaisi olla mahdollinen haastateltava, ja antoi hänen yhteystietonsa. Tein alustavan kartoituksen myös hänen soveltuvuudestaan, ja verkosta löytyvien tietojen perusteella hänkin vaikutti täyttävän kriteerit.

Näin ollen minulla oli seitsemän kriteerit täyttävän asiantuntijan yhteystiedot. Ilokseni kaikki suostuivat osallistumaan haastatteluun, ja sain sovittua haastattelujen ajankohdat helmi - huhtikuulle 2017. Annoin haastateltavien itse ehdottaa heille parhaiten sopivaa paikkaa, mutta kerroin heille myös, että olin saanut luvan käyttää haastatteluihin neuvottelutilaa oman työnantajani tiloissa. Kaksi haastatteluista tehtiin asiantuntijoiden kotona, ja viisi haastatteluista työnantajani tiloissa sijaitsevassa neuvotteluhuoneessa. Tallensin haastattelut puhelimeni ääninauhuri-toiminnolla, jonka soveltuvuuden ja toimivuuden olin testannut etukäteen.

4.3.3 Tutkimusjoukon taustatiedot

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu siis seitsemän yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan haastattelusta. Tutkimusjoukkoon kuului 34 - 54-vuotiaita kokeneita kouluttajia. Viidellä henkilöllä oli kokemusta kouluttajana toimimisesta 10 vuotta, yhdellä 13 vuotta ja yhdellä jopa 20 vuotta. Kokemuksessa yrittäjyydestä oli enemmän hajontaa: kokemattomin oli toiminut yrittäjänä 2 vuotta, kokenein 15 vuotta. Kaikki haastatellut henkilöt olivat toimineet suurimman osan tai koko yrittäjätensä yksinyrittäjänä. Kaksi haastateltua oli toiminut aluksi yhteistyökumppanin kanssa ja sen jälkeen yksin. Yksi haastatelluista oli ennen yrityksen perustamista toiminut vuoden verran freelancerina. Haastatellut seitsemän henkilöä toimivat kouluttajina eri aloilla ja tekivät esimerkiksi esimies- ja johtamisvalmennuksia sekä talouteen, yrittäjyyteen tai

henkilökohtaiseen kehittymiseen liittyvää valmennusta. Kuvaan yksityiskohtaisemmin haastateltujen taustatietoja luvussa 5, jossa niitä peilataan Freundin mallin (2015) dynaamisiin kontekstuaalisiin tekijöihin.

4.3.4 Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimuksen analysointimenetelmäksi valitsin kvalitatiivisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä. Tavoitteena on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tutkimusaineisto, joka kuvaa tutkittavaa ilmiötä, pyritään järjestämään tiiviiksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi, kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103 - 104; 108.) Hirsjärvi & Hurme (2000, 143) hahmottavat laadullisen aineiston käsittelyprosessia jaotteleamalla sen analyysiin ja synteisiin. Analyysivaiheessa eritellään ja luokitellaan kerättyä aineistoa. Synteesissä taas pyritään hahmottamaan kokonaiskuvaa ja esittämään tutkittava ilmiö uudesta näkökulmasta.

Pattonin (2002, 453) mukaan sisällönanalyysiin kuuluu induktiivinen analyysi, jossa tutkija, käydessään aineistoaan läpi, löytää ja muodostaa teemoja, kategorioita ja lainalaisuuksia aineiston pohjalta. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 95 - 100) jäsentävät sisällönanalyysiä aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan tai teorialähtöiseen muotoon. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaan, ja analyysi pohjautuu vahvasti Pattonin kuvaamaan induktiiviseen ajatteluun. Teoriaohjaavassa analyysissä taas on teoreettisia kytkentöjä, mutta ne eivät suoraan pohjautu teoriaan tai teoria toimii esimerkiksi apuna analyysin etenemisessä. Tällöin analyysi on usein abduktiivista, ja ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. Teorialähtöinen analyysi puolestaan nojaa vahvasti johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun, ja aineistosta saatetaan poimia vain teorian pohjalta tuotetun analyysirungon mukaisia teemoja. Teorialähtöinen analyysi usein yhdistetään deduktiiviseen päättelyyn.

Oma tutkimukseni jäsentyy teoriaohjaavaksi tutkimukseksi, jossa tutkimuskysymykset muodostettiin tutkijan oman kiinnostuksen kohteiden ja aiemman tutkimuksen perusteella aiemmin kuvatulla tavalla. Tutkimusaineistoa analysoitiin Freundin (2015) mallista ja tiedonlähdehorisontista johdetussa viitekehyksessä. Aineiston analyysissa kuitenkin

annettiin aineistolle tilaa kertoa tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita, vaikka niitä ei teoreettiseksi viitekehukseksi valittujen mallien kuvauksissa olisi ollutkaan.

Laadullisen sisällönanalyysin ja koko tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa voidaan käyttää käsitteitä reliabiliteetti ja validiteetti, vaikka ne ovatkin enemmän määrälliseen tutkimukseen liitettäviä käsitteitä. Niiden avulla voidaan kuitenkin, ainakin osittain, käsitellä muun muassa haastatteluaineiston luotettavuutta. Reliabiliteetin käsitteellä tarkoitetaan sitä, että kun samaa henkilöä tutkitaan useammin kuin kerran, saadaan aikaiseksi sama lopputulos, tai kun kaksi eri tutkijaa päätyvät tietystä kohteesta samanlaiseen tulokseen. Reliabiliteetin tarkoitus on siis ennen kaikkea sattumanvaraisuuden eliminointi tutkimuksen tuloksista. Validiteetin käsitteellä taas tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185; 231.) Haastattelussa aineistonkeruutapana on jo aiemminkin mainitsemani mahdollisuus varmistaa, niin kysymällä kuin ilmeitä ja eleitä tulkitsemalla, että haastateltava ymmärtää kysymyksen. Tämä osaltaan ylläpitää validiteettia paremmin kuin joissain muissa aineistonkeruun metodeissa.

Reliabiliteettia voidaan kohentaa laadullisessa tutkimuksessa keskittymällä aineiston laatuun. Tutkijan toimintatavat ovat tällöin keskiössä: mahdollisimman tarkka dokumentointi tehdyistä luokittelusta ja kuvauksista, aineiston kokonaisvaltainen huomiointi analyysissä ja huolellinen litterointi ovat kaikki tärkeitä. Lisäksi, vaikka haastattelujen tulokset syntyvät haastattelijan ja haastateltavan yhteisestä toiminnasta, tulisi tulosten heijastaa tutkittavien ajatusmaailmaa niin pitkälle kuin mahdollista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 189.) Tärkeää on kuitenkin tunnustaa myös tulkinnallinen rajaus: tutkijan omat tarkastelunäkökulmat vaikuttavat aineiston keruuseen ja kerääntyvän aineiston luonteeseen. Laadullinen aineisto ei sellaisenaan kuvaa todellisuutta, vaan todellisuus välittyy tulkinnallisten prismojen välittämänä (Kiviniemi 2015, 77.) Patton (2002, 452) korostaa myös, että analyysivaiheessa, yhtäläisyyksiä ja lainalaisuuksia aineistosta etsittäessä, analyysissä ilmenevät mahdolliset poikkeavuudet tulee myös käsitellä ja huomioida huolella.

Triangulaatio on yksi tapa lisätä aineiston validiteettia, ja sen perusajatus on se, että useiden menetelmien käyttö tuo tutkittavaan ilmiöön aina uusia näkökulmia. Triangulaatiota voi käyttää tiedonkeruuvaiheessa tai analyysivaiheessa, yhdistämällä

erilaisia menetelmiä. Eri tyyppisiä triangulaatioita ovat esimerkiksi menetelmätriangulaatio (tulosten yhdenmukaisuuksien tarkastelu käyttäen eri tiedonkeruumenetelmiä) ja lähdetriangulaatio (tulosten yhdenmukaisuuksien tarkastelu käyttäen samaa menetelmää, mutta eri tiedonlähteitä). Lisäksi useiden analysoijien käyttöä kutsutaan analysoijatriangulaatioksi ja useiden teorioiden tai näkökulmien käyttöä teoria/näkökulma-triangulaatioksi. (Patton 2002, 555 - 556.)

Oman tutkimukseni aineistonkeruuvaiheessa sitä mukaa kun haastattelut toteutuivat, siirsin tallennetut haastattelut puhelimestani verkon kautta pilvipalveluun, jota käytin muidenkin tutkielmaan liittyvien materiaalien säilyttämiseen. Sen jälkeen siirryin litterointivaiheeseen. Litteroin kaikki seitsemän haastattelua kesän 2017 aikana, käyttäen työkaluina tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmaa sekä haastattelujen kuuntelemiseen ohjelmaa Parlatype. Ohjelmassa oli helpottavana ominaisuutena hypätä nopeasti näppäimistöä käyttäen kymmenen sekuntia taakse- tai eteenpäin, mikä sujuvoitti litterointia huomattavasti.

Litteroidessa kävin samalla aineistoani läpi ensimmäistä kertaa kokonaisuutena, ja tein ensimmäisiä havaintoja yhtäläisyyksistä ja eroista eri haastateltavien puheenvuoroissa. En kuitenkaan vielä tehnyt muistiinpanoja, vaan keskityin täysin litterointiin. Sen jälkeen luin aineiston kokonaisuudessaan läpi, ja tein alustavaa koodausta alleviivaamalla tutkimuskysymysteni kannalta tärkeiltä tuntuvia kohtia. Keskityin löytämään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, mahdollisia Pattonin (2002, 452) korostamaa poikkeavuuksien huomiointia unohtamatta.

Alustavan koodauksen jälkeen aloitin luokittelun. Sen lähtökohdaksi otin haastattelurungon, jonka pääteemat pohjautuvat tutkimuskysymyksiini. Kokosin eri haastattelujen vastaukset yhteen teemoittain, otsikoiden ne vielä tässä vaiheessa haastattelukysymyksittäin. Merkitsin myös vastausten oheen, mistä haastattelusta vastaus poimittu, jotta oli mahdollista helposti tarkistaa poimintojen oikeellisuus tarvittaessa. Tämän ryhmittelyn jälkeen kävin vielä haastattelut läpi tarkemmalla seulalla etsien teemoihin liittyviä lausuntoja, jotka olivat ensimmäisellä kerralla mahdollisesti jääneet huomiotta. Tein joitakin lisämerkintöjä vastauksiin.

Kun tutkimusaineisto oli ryhmitelty, aloin tarkastella ja klusteroida vastauksia teema kerrallaan. Freundin (2015) malli toimi vahvasti analyysin työkaluna. Esimerkiksi tiedontarpeita analysoidessani tein aineiston pohjalta luokituksen yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan työtehtävistä. Lisäksi koodasin aineistosta nousseita tiedontarpeita hyödyntäen Freundin (2015) mallin informaatiotehtävien tyypittelyä. Havaitsin näiden kahden ristiintaulukoinnin hyväksi tavaksi hahmottaa kokonaisuus tiedontarpeiden ominaisuuksista. Tiedonlähteitä analysoidessa tiedonlähdehorisontin alueet toimivat luokittelun välineenä, mutta lisäksi tyypittelin aineiston tiedonlähteitä digitaalisiin lähteisiin, henkilölähteisiin, mediaan ja painettuihin lähteisiin sekä muihin tietolähteisiin, mukailen aiemmissa vastaavissa tutkimuksissa käytettyjä jaotteluja (esim. Savolainen & Kari 2004). Myös tiedonlähteiden analyysissa ja havainnollistamisessa Freundin (2015) malli oli tärkeässä roolissa.

Neljänteen tutkimuskysymykseeni liittyvä analyysi teemasta ammatillinen tieto ja sen merkitys poikkesi muista siten, että analyysi oli pääosin aineistolähtöistä. Osin sen analyysi kuitenkin rakentui myös muiden teemojen yhteydessä tehdyn analyysin pohjalta. Tiedonhankintaa helpottavat ja hankaloittavat tekijät analysoin myös aineistolähtöisesti vastauksia ryhmittelemällä sekä edelleen luokittelemalla ja tiivistämällä. Käytin kuitenkin myös Freundin (2015) mallissa määritettyjä rajoitteita työkaluna analyysissa.

Kaikissa teemoissa, ja läpi koko analysointivaiheen, pyrin Tuomen ja Sarajärven (2009, 103 - 104; 108) kuvauksen mukaisesti tiivistämään aineistosta olennaisimman sisällön vastatakseni kulloiseenkin tutkimuskysymykseen, kuitenkaan kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota. Pyrin Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 143) jaottelua mukailen synteisiin eli hahmottamaan aineistoni pohjalta muodostuvaa kokonaiskuvaa. Kokonaiskuva rakentui analyysivaiheen aikana vähitellen, ja lopuksi tulkitsemalla luokittelussa ja klusteroinnissa syntyneitä rakenteita valitussa viitekehysessä.

5. TULOKSET: YKSINYRITTÄJÄNÄ TOIMIVAN KOULUTTAJAN AMMATILLISEN TIEDON HANKINTA

5.1 Ammatillisen tiedon tarpeet

Freundin (2015) mallissa tiedontarpeen muodostumiseen vaikuttavat dynaamiset kontekstuaaliset tekijät, jotka hänen mukaansa toimivat tiedontarpeen virittäjinä. Dynaamiset kontekstuaaliset tekijät jakautuvat *henkilö- ja projektisidonnaisiin tekijöihin, työtehtäviin ja informaatiotehtäviin*. Analysoin seuraavaksi näiden dynaamisten kontekstuaalisten tekijöiden vaikutusta yksinyrittäjänä toimivien kouluttajien tiedontarpeisiin. Aloitan henkilö- ja projektisidonnaisten tekijöiden pohdinnasta. Sen jälkeen kuvaan haastateltujen tyypillisiä työtehtäviä. Lopuksi tarkastelen rinnakkain työtehtäviä ja Freundin (2015) mallista mukaisia informaatiotehtävä-tyypittelyä, ja kokoan yhteen tyypillisimpiä aineistosta nousseita ammatillisen tiedon tarpeita.

5.1.1 Henkilösidonnaisten tekijöiden vaikutus tiedontarpeisiin

Henkilösidonnaisia tekijöitä Freundin (2015) mallissa ovat *asiantuntemus, tuttuus ja rooli*. Kuten jo todettu, haastateltavat olivat kokeneita kouluttajia, jotka toimivat yksinyrittäjinä myyden juuri omaa asiantuntemustaan koulutusten, valmennusten ja coachauksen muodossa. Pitkä kokemus ja vahva asiantuntemus tuli haastatteluissa esiin tekijänä, joka vaikutti ammatillisen tiedon tarpeiden muodostumiseen heidän työssään. Yksi haastatelluista kuvasi hänellä olevaa ammatillista tietoa seuraavasti:

Mä mietin tavallaan sen niin, et mullon niinku sitä tavallaan niinku subtaanssitetoo, joka liittyy sit aina siihen teemaan tai aiheeseen, mistä niinku valmennetaan, ja aika pitkälti se on myös sitä niinku kokemustietoo, joka jotenkin on tässä vuosien varrella kertyny.” (N 50.)

Haastateltujen vastauksissa korostui se yhteinen piirre, että heillä on omasta koulutusalaan sekä kouluttajana toimimisesta kokemuksen kautta kertynyt vahva

osaaminen, joka vaikuttaa tiedontarpeisiin niin, että ne kohdistuvat ennen kaikkea aihealueesta löytyvään uuteen tutkimustietoon ja uusiin näkökulmiin. Ammatillisen tiedon ja osaamisen ajantasaisuutta pidettiin yksimielisesti erittäin tärkeänä asiana. Haastatellut toivat esille uusiutumisen ammattiinsa kuuluvana itsestäänselvyytenä: jos et ole ajan tasalla omasta ydinosaamisalueestasi, et voi kutsua itseäsi asiantuntijaksi.

Henkilösidonnaisista tekijöistä *tuttuus* tuli myös esille tiedontarpeisiin vaikuttavana tekijänä. Kaikilla kouluttajista oli määrittynyt tietty aihealue, johon liittyen he eniten kouluttavat. Luonnollisesti he silloin tuntevat kyseisen aihealueen hyvin. Joskus kuitenkin, jos heiltä pyydetään esimerkiksi koulutuspäivää, joka ei ole aivan sitä kouluttajan syvintä osaamisalaa, ovat tiedontarpeet laaja-alaisempia ja tiedon etsiminen ja hankkiminen voi viedä kauemmin aikaa. Eräs haastateltu kuvaili tilannetta näin:

Joissain tapauksissa saattaa olla et joku tuttu asiakas tilaa multa jotain, ja mä sanon heille, että tää ei nyt mun ydinosaamista, mä tiedän siitä jotain, mut en voi sanoo, että mä oisin sen alueen asiantuntija, tai itse perehtyny, mut silti, jos ne sanoo, et he haluais sen silti sulta, et he tykkää siitä tyylistä, miten sä sitä toteutat, niin mä saatan olla, että no, se on ok, et sitte voi olla, että mä laskutan esimerkiks vähän enemmän valmistelusta.” (N 34.)

Kaikissa haastatteluissa tuli ilmi, että useimmiten haastateltavien ammatillisen tiedon tarpeet kohdistuivat kuitenkin omaan ydinosaamisalaan, ja mahdollisesti sen soveltamiseen asiakkaiden erilaisiin toimintaympäristöihin ja toimialoihin. Mikäli kouluttaja ei mielestään pysty parhaalla mahdollisella tavalla vastaamaan asiakkaan tarpeisiin, hän ei ota työtä vastaan ollenkaan. Toisaalta korostettiin myös opiskelijoiden keskinäisen vuorovaikutuksen merkitystä; kouluttaja voi ottaa myös koulutustilanteessa ohjaavamman ja kommentoivan roolin, jolloin tärkeimmässä osassa ei olekaan kouluttajan jakama tieto, vaan se mitä koulutettavat yhdessä pohtivat ja jakavat kouluttajan kannustamana.

Seuraavat kaksi lainausta korostavat tätä näkökulmaa:

--...mä en lähe aina siitä, että mä lähen kouluttaan sillä tiedollakaan niitä vaan mä lähen pistään sen porukan miettiin, että mitä se homma on, mitkä asiat niissä vaikuttaa ja silleen...ehkä kun aina sillä, et se mun rooli olis tuoda jotain sellasta, mitä siellä niillä ei olis, vaan ehkä saada ne miettimään sitä tietoo, mitä heillä on...” (M 47.)

Että, ehkä se on just sitä, että ku on tehny pitkään tätä työtä, et se semmonen valmentamisen, se on niinku silleen suht varmaa se oleminen siellä luokan edessä, niin sit uskaltaa mennä puhumaan mukamas asiantuntijana sellasestaki asiasta, mistä ite on luku just sen kaks kirjaa pari viikkoa sitten - - -, mut, ni, sit mä aina ajattelen et no, ei mun tarviikaan olla mikään järkyttävän syvä asiantuntija, että mä yritän saada ne ihmiset niinku käyttämään sitä niitten osaamista, jakamaan keskenään siinä sitä tietoa ja silleen että voi niinku luottaa siihen. (N 51.)

Freundin (2015) mallin kolmatta henkilösidonnaista dynaamista kontekstuaalista tekijää, eli *roolia*, tarkastelen laajemmin luvussa 5.4. pohtiessani hahmottavatko he ammatillista tietoaan ennemmin yrittäjän vai kouluttajan roolista käsin.

5.1.2 Projektisidonnaisten tekijöiden vaikutus tiedontarpeisiin

Freund (2015) määrittelee kontekstuaalisessa lähteiden valinnan mallissaan projektisidonnaisiksi tekijöiksi projektin *pituuden*, projektin *vaiheen* sekä *asiakkaan erityispiirteet*. Lisäksi Freundin tutkimuksessa ohjelmistoinsinöörien tiedontarpeista nousi esiin myös *järjestelmän erityispiirteet* (system characteristics) yhtenä projektisidonnaisena tekijänä. Ohjelmistoinsinöörin projekteissa järjestelmän erityispiirteet varmasti ovat tiedontarpeisiin ratkaisevasti vaikuttava tekijä. Koska se ei sovellu oman tutkimukseni toimintaympäristöön eikä mitään kyseiseen aihealueeseen liitettävää nousut haastatteluissa esiin, en käsittele sitä tässä.

Projektin pituus ei juurikaan nousut esiin tiedontarpeisiin tai tiedonhankintaan vaikuttavana tekijänä. Haastateltujen tyypillisimmiksi projekteiksi osoittautuivat 1-4 päivän laajuiset koulutuskokonaisuudet ryhmille, asiakasyrityksille tai -yhteisöille.

Edellä mainitun kaltaisia projekteja oli siis kaikilla haastatelluilla. Lisäksi neljä haastateltua tarjosi yksilöille suunnattuja coachaus-/valmennuspalveluja, joiden kesto saattoi olla 3-6 kuukaudesta 1-2 vuoteen, sisältäen tapaamisia esimerkiksi kerran kuussa tai hiukan harvemmin. Haastatellut toivat esille vaihtelua projektien pituuksissa, mutta se tuntui olevan hyvin samankaltaista. Tiedontarpeissa oli havaittavissa pieniä painotuseroja koulutuspäiviä sisältävässä projektissa ja toisaalta yksilöllisessä coachauksessa. Asiakkaan yksilöllisistä tarpeista ja toiveista syntyvä tiedontarve korostui coachauksessa, kun taas koulutuspäivissä korostui enemmän koulutettavaan asiasisältöön kohdistuvat tiedontarpeet, joskin jossain määrin myös asiakkaaseen kohdistuvat tiedontarpeet.

Projektin vaihe vaikutti siinä mielessä ratkaisevasti tiedontarpeisiin, että suurin osa tiedontarpeista vaikutti painottuvan projektin suunnittelu- ja valmisteluvaiheeseen tai alkukartoitukseen. Varsinaisen koulutuspäivän tai yksilöohjauksen aikana vastaan tulevia tiedontarvetilanteita tuotiin esille hyvin vähän. Myös loppuvaiheessa tiedontarpeita ilmenee jonkin verran, esimerkiksi tiedusteltaessa palautetta asiakkaalta oman kehitystyön tueksi.

Myös asiakas ja asiakkaan erityispiirteet nousivat esille tiedontarpeisiin vaikuttavana tekijänä. Asiakkaan toimintaympäristö ja toimiala saattavat joissakin projekteissa luoda uudenlaisia tiedontarpeita. Asiakkaat saattavat vaikuttaa tiedontarpeisiin myös jättämällä kertomatta valmennuksen kannalta olennaista tietoa, mikä rajoittaa kouluttajan tiedonhankintaa ja työtä. Ilmiö tulee esille esimerkiksi seuraavassa lainauksessa:

--...sit mä tarviin heiltä [asiakkailta] millanen organisaatorakenne heillä on, mä tarviin niinku hiljasta tietoo johtajilta, et mikä näille, minkälaisii nää ihmiset on, tekeekö nää täydellä intohimolla vai onks nää täällä vain töissä, ja mikä tän jutun tavote on, ja sit niist ihmisistä mä ite niistä tarviin tietoo, et mitä niitten arjessa, työssä tapahtuu. Eli vaikkapa projektipäällikkö, että kuinka usein hän vaikkapa pitää projektiympäristössä projektien päätöspalaverin? Ni ne ei tajuu sitä, että se on mulle tärkeetä tietoa. (N 34.)

Projektin vaihe ja asiakkaan tarpeet ovat siis hyvin olennaisessa osassa yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan tiedontarvetilanteiden syntymisessä sekä ylipäättään ammatillisen tiedon hankinnassa. Palaan asiakkaaseen ammatillisen tiedon hankintaan vaikuttavana tekijänä vielä tarkemmin luvussa 5.2.

5.1.3 Työtehtävät, informaatiotehtävät ja ammatillisen tiedon tarpeet

Freundin (2015) dynaamisiin kontekstuaalisiin tekijöihin lukeutuu myös *työtehtävät* sekä *informaatiotehtävät*. Freundin mukaan työtehtäviä suoritettaessa vastaan voi tulla informaatiotehtäviä, joilla voi olla erilaisia tavoitteita, kuten uuden oppiminen, faktatiedon hakeminen tai esimerkiksi jonkin tietyn käsillä olevan ongelman ratkaisu. Tässä tutkimuksessa Freundin mallin (2015) informaatiotehtävät ymmärretään jäsennyksenä eri tyyppisistä tiedontarvetilanteista, ja niitä käytettiin myös haastatteluissa apukysymysten pohjana.

Haastattelun alkuvaiheessa haastateltavia pyydettiin pohtimaan, millaisia työtehtäviä heidän työarkeensa tyypillisesti kuuluu. Haastatteluista saatujen vastausten pohjalta muodostettu työtehtäväryhmittely näkyy taulukossa 2 (s. 36).

Taulukko 2 Yrittäjänä toimivien kouluttajien työtehtäväryhmittely, työtehtävän tarkempi kuvaus ja tieto kuinka moni haastateltu toi esille kyseisen työtehtävän (n=7).

Työtehtäväryhmittely	Kuvaus	Maininnat
Koulutuspäivät	<i>koulutuspäivien vetäminen ryhmille, vuorovaikutus koulutettavien kanssa</i>	7
Koulutusmateriaalien valmistelu ja kehittäminen	<i>koulutusmateriaalien valmistelu, ennakkokartoituksen tekeminen, materiaallinen toteutuskohtainen räätälöinti (usein asiakkaan kanssa), koulutuspäivän suunnittelu</i>	7
Hallinnolliset työt	<i>yrittäjyyteen kuuluvat erilaiset hallinnolliset työt, esim. talouden hallinta, kirjanpito, laskuttaminen</i>	6
Myyntityö ja verkostoituminen	<i>myyntityö, tarjousten tekeminen, markkinointi, kontaktointi sähköpostitse, puhelimitse ja tapaamiset sidosryhmien kanssa</i>	6
Coachaus, muu yksilöohjaus/-koulutus	<i>yksilölliset coachaus- tai ohjaustapaamiset, joissa käydään asiakkaan tarpeen mukaan erilaisia sisältöjä läpi, niitä yhdessä työstäen</i>	5
Koulutuksen jälkityöt	<i>koulutuspäivällä tai sen jälkeen saadun palautteen työstäminen, jatkokehitys</i>	3

Kysyttäessä keskeisimpiä ammatillisen tiedon tarpeita, haastateltujen vastauksista oli helppo päätellä, että suurin osa tiedontarpeista liittyi työtehtävään *Koulutusmateriaalien valmistelu ja kehittäminen*. Myös muunlaisia ammatillisen tiedon tarpeita toki nousi esille. Taulukossa 3 (s. 37) on jäsennetty haastateltavien ammatillisen tiedon tarpeita suhteessa työtehtäviin sekä Freundin mallissa määritettyihin informaatiotehtäviin.

Informaatiotehtävittäin katsottuna uuden oppiminen korostuu haastateltujen tiedontarpeissa selkeästi eniten. Oman ydinosaamisalan uusin tutkimustieto tuli kaikissa haastatteluissa esiin. Kuusi haastateltua seitsemästä toi lisäksi esille omiin ydinosaamisalueisiinsa liittyvien ajankohtaisten ilmiöiden seuraamisen.

Kolmanneksi eniten mainintoja sai uuden asiakkaan tai uuden toimialan toimintatapojen ja tarpeiden kartoitus, jonka mainitsi viisi haastateltua. Kaikki näistä eniten mainintoja saaneista ammatillisen tiedon tarpeista liittyivät työtehtävään koulutusmateriaalien valmistelu ja kehitys. Kyseiseen työtehtävään liitettiin myös organisaatio- tai alakohtaisten tilastotietojen hakeminen, joka sai kolme mainintaa. Niin ikään kolme

mainintaa sai sen kartoittaminen, mitä materiaalia kouluttajalla on jo valmiina ja mitä uutta materiaalia pitää luoda uutena, kun kouluttaja valmistele materiaalia koulutuspäivää varten.

Taulukko 3 Yrittäjänä toimivien kouluttajien ammatillisen tiedon tarpeet työtehtävien ja informaatiotehtävien mukaan jäsennettynä. Suluissa lukumäärä, kuinka moni haastateltu toi tiedontarpeen esille (n=7).

	Informaatiotehtävät Freundin tyypittelyn mukaan				
Työtehtävä-ryhmittely	Uuden oppiminen (<i>Learning about something</i>)	Päätöksen teko (<i>Deciding between alternatives</i>)	Faktatiedon hankinta (<i>Fact-finding</i>)	Ongelmanratkaisu (<i>Problem-solving</i>)	Tehtävän/prosessin läpivienti (<i>Doing-Carrying out a task or process</i>)
Koulutuspäivät / Coachaus, muu yksilöohjaus/-koulutus	uuden toimialan/asiakkaan toimintatapojen ja tarpeiden kartoitus (2)	-	-	kouluttava kysyy jotain uutta asiaa, johon en ollut varautunut (1), tekniset ongelmat (3)	-
Koulutusmateriaalien valmistelu ja kehittäminen	uuden toimialan/asiakkaan toimintatapojen ja tarpeiden kartoitus (5), oman ydinosaamisalan uusin tutkimustieto (7), oman ydinosaamisalueeseen liittyvien ajankohtaisten ilmiöiden seuraaminen (6), asiakkaiden toimintaympäristön seuraaminen (2)	-	organisaatio-/alakohtaisia tilastollisia tietoja (3) , tilastotietoja perusteluiksi, miksi ko. koulutus on tärkeää (2), oman argumentoinnin tueksi (1), mitä kirjoja/artikkeleja aiheesta kirjoitettu viime aikoina, referenssitiedot (1)	-	mitä asiakkaan kanssa on sovittu (3), mitä materiaalia itseltä jo löytyy ja mitä pitää luoda (4)
Hallinnolliset työt	-	sopimusasiat esim. minkäläisen vakuutuksen otan (1)	-	tekninen tuki (2), tietoturva (1), järjestelmä-vinkkaus (2)	verotuskäytäntöjen tarkistaminen (2), rutiinien automatisointi (2)
Myyntityö ja verkostoituminen	uuden toimialan/asiakkaan toimintatapojen ja tarpeiden kartoitus (2), oman ydinosaamisalueeseen liittyvien ajankohtaisten ilmiöiden seuraaminen (2)	kartoittaminen, kannattaako projektia lähteä tekemään vai ei (2), mitä yhteistyökumppania käytän missäkin tilanteessa (1)	tilastotietoja perusteluiksi, miksi ko. koulutus on tärkeää (1)	Asiakkaan ongelmien ratkaisu ylipäätään (1)	Mahdollisen yhteistyökumppanien valinta (1)
Muut tiedontarpeet		oman osaamisen kehittämiseen liittyvät päätökset, esim. mihin koulutukseen menen, mitä osaamista kehitän (2)			

Itse koulutuspäivän aikana ei juurikaan tiedontarvetilanteita ilmene; tekniset ongelmat saivat kolme mainintaa, mutta haastatellut eivät pitäneet niitä merkittävinä tiedontarpeina, vaan enemmänkin ohimenevinä tilanteina. Hallinnollisiin töihin liittyen saivat yksittäisiä mainintoja tekniset tiedontarpeet, sopimusasiat ja verotuskäytännöt. Rutiinien automatisointi tuotiin esille pariin otteeseen prosessien tehostamisen välineenä, joskaan kumpikaan sen maininneista haastatelluista ei kokenut osaavansa sitä vielä kovinkaan hyvin.

Uuteen asiakkaaseen tai toimialaan liittyvien tietojen kartoitus, jonka kuusi haastateltua nimesi koulutusmateriaalien valmistelun yhteydessä vastaan tulevaksi tiedontarpeeksi, tuotiin pariin kertaan esille myös myyntityön yhteydessä vastaan tulevana tiedontarpeena, kuten myös ajankohtaisten ilmiöiden seuraaminen. Myyntityön yhteydessä tuotiin niin ikään kahteen kertaan esille tiedontarve liittyen päätökseen lähteä tekemään jotain projektia. Myös yhteistyökumppanien valinta mainittiin päätöksen tekemiseen liittyvänä sekä prosessin läpivientiin liittyvänä tiedontarvetilanteena.

Kaksi haastateltua mainitsivat päätöksen tekemiseen tähtäävänä tiedontarpeena myös omaan osaamiseen liittyvän päätöksen, kuten mihin koulutukseen/osaamiseen itse kannattaa panostaa. Se ei suoraan liittynyt mihinkään työtehtävistä, joten se on luokiteltu Muut tiedontarpeet -otsikon alle.

Kaiken kaikkiaan koulutusmateriaalien valmistelu ja kehittäminen tuntui työtehtävistä vaikuttavan eniten yrittäjänä toimivien kouluttajien ammatillisen tiedon tarpeisiin. Informaatiotehtävistä puolestaan korostui eniten uuden oppimiseen tähtäävät tiedontarpeet. Huomioitava on toki se, että kyseessä useinkaan ole täysin uuden asian oppiminen, vaan kouluttajan oman osaamisalueeseen liittyvän uuden tiedon tarve. Prosessin läpivientiin liittyviä tiedontarpeita pidettiin myös melko tärkeinä, erityisesti asiakkaiden kanssa sovittuja asioita. Myös olemassa olevien koulutusmateriaalien kartoitusta ja selvitystä siitä, mitä uutta pitää esimerkiksi johonkin uuteen projektiin luoda, nostettiin merkittävinä tiedontarpeina esille. Faktatiedon tarve sai mainintoja myös, mutta haastatellut kuvasivat tarvetta satunnaisesti. Päätöksentekoon tähtääviä tiedontarpeita mainittiin hyvin vähän. Tosin kaksi haastateltua, jotka mainitsivat päätökset oman osaamisensa kehittämiseen tähtäävien koulutusten valinnoissa ja niihin liittyvät tiedontarpeet, kokivat ne tärkeiksi. Kaiken kaikkiaan, suurin osa yksinyrittäjänä

toimivan kouluttajan tiedontarpeista kietoutuivat oman osaamisen ja osaamisalan sekä asiakkaiden ja asiakkaiden toimintaympäristön ympärille. Ongelmanratkaisuun liittyvät tiedontarvemaininnat olivat enimmäkseen teknisiä, mutta kaksi haastateltua pohti ongelmanratkaisua hiukan laajemmasta näkökulmasta. Esimerkiksi toinen heistä kuvasi työssään esiintyvää melko kokonaisvaltaista ja työn luonnetta kuvaavaa tiedontarvetilannetta seuraavasti:

tietyllä tavalla ongelmanratkaisua on siis se, et ku me lähetään siitä et kun asiakkaan kanssa käydään jotakin tarvetta läpi, ni se että, se ratkaisu mitä sen koulutuksen tai valmennuksen avulla niinku siihen tuotetaan, niin sehän, tavallaan, sen idea on ratkaista se ongelma. (N 50.)

5.2 Ammatillisen tiedon hankintaa helpottavat ja hankaloittavat tekijät

Freundin (2015) mallissa, jonka ytimessä ovat konteksti ja sen vaikutus lähteiden valintaan, on dynaamisten kontekstuaalisten tekijöiden ja lähteiden valintaprosessin väliin sijoitettu *ehdolliset muuttujat*, jotka mallissa jaetaan kahteen ryhmään: *vaatimukset* ja *rajoitteet*. Konteksti vaikuttaa siihen, kuinka merkityksellisiä erilaiset vaatimukset ja rajoitteet ovat, ja kuinka paljon ne vaikuttavat lähteiden valinnan prosessiin.

Tässä tutkimuksissa yhtenä kiinnostuksen kohteena olivat yrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon hankintaa kokonaisuudessaan hankaloittavat tai helpottavat tekijät. Näkökulma on siis hieman laajempi kuin Freundin (2015) mallissa, jossa kiinnostuksen kohteena on ennen kaikkea erilaisten tekijöiden vaikutus lähteiden valintaan. Freundin (2015) mallissa ei myöskään yksilöidä tiedonhankintaa helpottavia tekijöitä, joista rajoitteiden lisäksi olin kiinnostunut. Sen vuoksi teen tulosten tarkastelussa sen ratkaisun, että esittelen ensin aineiston pohjalta olennaiset tulokset ammatillisen tiedon hankintaa hankaloittavista ja helpottavista tekijöistä. Sen jälkeen pohdin niiden suhdetta Freundin (2015) mallin ehdollisiin muuttujiin sekä niiden vaikutusta lähteiden valintaan.

Taulukossa 4 on eritelty haastateltujen mainitsemia ammatillisen tiedon hankintaa hankaloittavia ja helpottavia tekijöitä tai tahoja. Taulukossa mainitaan myös, kuinka moni haastatelluista mainitsi kyseessä olevan tekijän tai tahon.

Taulukko 4 Haastatteluissa esiin tulleet ammatillisen tiedon hankintaa helpottavat ja hankaloittavat tahot/tekijät sekä kuinka moni haastateltu mainitsi kyseisen tekijän (n=7).

Helpottavat tekijät / tahot		Hankaloittavat tekijät / tahot	
verkostoituminen, yhteistyökumppanit	6	maksullisuus/rajoitettu pääsy	6
tiedonhankintataidot	4	priorisointi, kiire	5
internet ja erilaiset verkkopalvelut (esim. kirjaston tai kirjakaupan)	3	asiakas	5
asiakas	2	tarvittavan tiedon spesifisyys	4
paikallinen yritysjärjestö	1	tiedon luotettavuus/laatu	4
ystävät, harrastukset	1	olennaisen tiedon rajaaminen	4
elämäkokemus	1	tiedon "panttaaminen"/kilpailullisuus	3
tutkijatausta	1	saatavuus jollakin tietyllä hetkellä	1
		tiedonhankintataidot	1
		väärän kirjan osto	1
		rajoitettu käyttöoikeus	1

Yleisesti ottaen lähes kaikki haastateltavista olivat sitä mieltä, että heidän tarvitsemaansa tietoa on paljon ja helposti löydettävissä. Vain yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että hänen tarvitsemaansa ammatillista tietoa ei ole helposti saatavilla. Hankaloittavista tekijöistä eniten mainintoja sai maksullisuus tai rajoitettu pääsy tietoon. Tässä on kuitenkin huomioitava, että kuudesta tämän hankaloittavan tekijän maininneista viisi totesi, ettei kyseinen asia hankaloita tiedonhankintaa merkittävästi, vaan vain satunnaisesti ja vähäisessä määrin. Priorisointi ajankäytössä ja kiire sen sijaan nähtiin merkittävänä ammatillisen tiedon hankintaa hankaloittavana tekijänä; sen mainitsi viisi henkilöä. Kiireen maininneet katsoivat sen kuuluvan ensisijaisesti ammattiin, mutta osa koki sen olevan myös seurausta omasta systemaattisuuden puutteestaan.

Mielenkiintoinen tulos oli se, että asiakas nousi esille niin ammatillisen tiedon hankintaa hankaloittavana (viisi mainintaa) kuin helpottavana tekijänä (kaksi mainintaa). Hankaloittavana tekijänä asiakas nähtiin sellaisissa tilanteissa, kun asiakas ei tahattomasti tai tiedostaen antanut tarpeeksi kattavasti tietoa kouluttajalle koulutuspäivän aiheesta. Esimerkiksi asiakkaan organisaatiokohtaiset tiedot saattavat olla tärkeitä koulutuspäivää suunnitellessa, mutta asiakas ei välttämättä tätä tule ajatelleeksi, tai vaihtoehtoisesti ei halua luovuttaa tietoja kouluttajalle.

Lisäksi luottamussuhde asiakkaan kanssa saattaa myös rajoittaa tuen hakemista esimerkiksi joltakin yhteistyökumppanilta. Asiakkaaseen liitettiin myös neljä mainintaa saanut hankaluus rajata juuri olennainen tieto kaikesta saatavilla olevasta. Kuten eräs haastateltu asian ilmaisi:

Se mun rooli on huolehtia että, et niinku asiakas saa sen, mitä, mitä se tarvii, ni se on niinku aika tärkeä tiedonlaji, että osaa niinku hakea, niinkun, tavallaan silleen täsmällisesti, koska asiakas ei halua maksaa, eikä sen tarvii maksaa siitä, et mä oon siel puhumassa tunnin jostain asiasta, mistä niinku viis minuuttii koskee niitä. (N 50.)

Helpottavana tekijänä asiakas taas nähtiin silloin, kun asiakkaan taholta saatiin joko ennakkokartoituksessa tai koulutuspäivän aikana sellaista toimialakohtaista tietoa, jota ei muualta olisi ollut mahdollista saada.

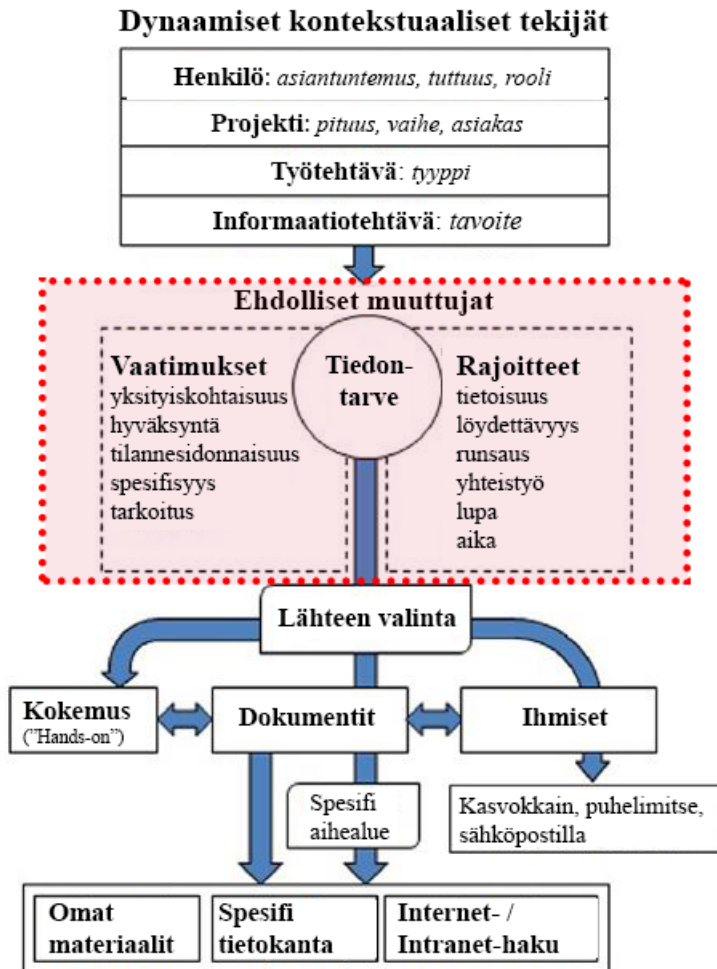
Tarvittavan tiedon spesifisyys ja luotettavuus saivat molemmat myös neljä mainintaa hankaloittavina tekijöinä. Lähdekritiikin tarve tuli mainituksi kaikissa haastatteluissa, ja tiedon luotettavuuden nosti tiedonhankintaa hankaloittavaksi tekijäksi neljä haastateltua. Esille tuotiin myös, että usein tieto on melko yleisellä tasolla tarpeisiin nähden. Tässä oli hieman vaihtelua haastateltujen kesken oletettavasti siitä syystä, että osa oli perehtynyt vahvasti joihinkin tiettyihin toimialoihin ja tarvitsi nimenomaan toimialakohtaista tietoa, kun taas osalle haastatelluista toimialalla ei ollut niin suurta painoarvoa.

Nii, no sen että ne [tiedot] on liian yleistasolla. Et eihän ne kuitenkaan siihen koulu-, harvemmin tehdään kouluttajakäyttöön olevaa aineistoo. Se tehdään ihan muuhun... varten, jollonka se tieto on tuotettu jonkun näkökulmasta. Se voi olla et se on sen tiedon tuottajan etua ajaa sitä tai se on halunnu korostaa jotain. Onkse edes aina niin, onkse puolueellista se tieto? (M 47.)

Tiedon panttaaminen tai kilpailullisuus ei ollut merkittävä hankaloittava tekijä, vaikka kolme henkilöä sen sanoi tulleen joissain tilanteissa vastaan. Kaksi haastateltua perusteli kilpailullisuuden merkittävyyden vähyyttä tiedonhankinnassa sillä, että tekevät merkittävän osan ammatillisesti tärkeän tiedon hankinnasta itsenäisesti. Toisaalta nousi esille näkemyksiä, joiden mukaan yhteistyöstä saatava etu on suurempi kuin tiedon

panntaamisesta saatava etu. Verkostoituminen ja yhteistyökumppanit saivatkin eniten mainintoja ammatillisen tiedon hankintaa helpottavina tekijöinä; kuusi haastateltua seitsemästä toi sen esille merkittävänä helpottavana tekijänä. Tutkimukseen osallistuneista neljä arvioi myös omia tiedonhankintataitojaan niin hyväksi, että ne helpottavat ammatillisen tiedon hankintaa, ja kaksi heistä korosti tiedonhankintataitojen olevan heidän erityistä vahvuusalueitaan. Yksi haastatelluista mainitsi tiedonhankintataidot myös hankaloittavaksi tekijäksi, tuoden esille niissä olevan kehitettävää. Ammatillisen tiedon hankintaa helpottaviksi tekijöiksi mainittiin myös internet sekä esimerkiksi kirjaston tai kirjakauppojen verkkopalvelut.

Verrattaessa haastatteluissa nousseita ammatillisen tiedon hankintaa hankaloittavia tekijöitä Freundin (2015) mallin ehdollisiin muuttujiin on havaittavissa tiettyjä yhtäläisyyksiä. Freundin (2015) mallissa vaatimuksiksi määritetyistä ehdollisista muuttujista (ks. kuvio 2) tuotiin esille yllä esitetyissä tuloksissa ainakin tarvittavan tiedon *yksityiskohtaisuus* eli kuinka yleisellä tasolla liikutaan, mihin *tarkoitukseen* tieto on tuotettu ja *spesifisyys* eli kuinka tarkkaan tieto vastaa kouluttajan tai hänen asiakkaansa tarpeeseen. Hyväksyntä (sanction), eli se, onko tieto jonkin virallisen tahon hyväksymää tai tuottamaa vai muodoltaan vähemmän formaalia, ei erityisesti vaatimuksena tullut haastatteluissa esille, vaikka tiedon luotettavuutta yleisesti pohdittiinkin. Tilannesidonaisuus (situatedness), eli onko tieto tuottajansa kokemukseen perustuvaa vai yleisemmän tason teoriaan perustuvaa tietoa, tuli välillisesti myös esiin; kummankin tyyppinen tieto nähtiin tarpeellisena, mutta oman ydinosaamisalueen tutkimustieto korostui vahvasti tiedontarpeita hahmotettaessa (ks. luku 5.1).

Kuvio 2 Ehdolliset muuttujat Freundin (2015) Kontekstuaalisessa lähteiden valinnan mallissa.

Haastatteluissa esiin nousseiden ammatillisen tiedon hankintaa hankaloittavien tekijöiden voi sanoa olevan yhdenmukaisia Freundin (2015) mallissa määritettyjen rajoitteiden kanssa. Kuten yllä esitetty, yhdeksi merkittävimmistä rajoitteista osoittautui *ajan* puute. Kuusi seitsemästä haastateltavasta oli sitä mieltä, että heidän eniten tarvitsemaansa ammatillista tietoa löytyy helposti (*löydettävyys*) ja paljon (*runsaus*), mutta koettiin vaikeutta olennaisen rajaamisessa. Verkostoituminen ja yhteistyökumppanit saivat tiedonhankintaa helpottavina tekijöinä eniten mainintoja, eikä kilpailullisuutta nähty merkittävänä hankaloittavana tekijänä; *yhteistyön* tasokin siis tuli haastatteluissa esille, ja sen voinee arvella olevan yrittäjinä toimivien kouluttajien toimintaympäristössä kohtalaisen hyvä. Myös rajoite *lupa* tuli haastatteluissa esille, kun mainittiin maksulliset tai käyttöoikeuksin rajatut sisällöt, mutta suurin osa asian maininneista ei pitänyt kyseistä rajoitetta merkittävänä. Haastateltavien *tietoisuutta* heidän etsimästään tiedosta ei

juurikaan käsitelty, mutta koska he ovat oman ydinosaamisalueensa asiantuntijoita ja suurin osa heidän ammatillisen tiedon tarpeistaan keskittyy tuohon aihealueeseen, heidän voisi olettaa olevan verrattain hyvin tietoisia alan tiedonlähteistä. Tätä oletusta vahvistaa myös se, että neljä haastateltavista arvioi omien tiedonhankintataitojensa olevan yksi heidän ammatillisen tiedon hankintaansa helpottavia tekijöitä. Luvussa 2.3 kuvatut yrittäjien tukiorganisaatiot eivät erityisesti nousseet merkittävinä yksinyrittäjän tiedonhankintaa helpottavina esiin; yksi haastatelluista mainitsi paikallisen yritysjärjestön helpottavan toimintaansa.

5.3 Ammatillisen tiedon hankinta ja tiedonlähteet

Kuten aiemmissa luvuissa on tuotu esille, yrittäjänä toimivien kouluttajien valitsemia ammatillisen tiedon lähteitä kartoitettiin tiedonlähdehorisontti-menetelmällä. Käyn ensin läpi näin saatuja tuloksia. Sen jälkeen katson tyypiltään erilaisten lähteiden jakaumaa tiedonlähdehorisontin eri alueilla. Lopuksi peilaan tiedonlähdehorisontista nousseita tuloksia Freundin (2015) Kontekstuaaliseen lähteiden valinnan malliin.

5.3.1 Tiedonlähteiden tärkeysjärjestys

Taulukossa 5 (s. 46) on esitetty ryhmiteltynä haastateltujen mainitsemat tiedonlähteet tiedonlähdehorisontin eri alueilla. Alueelle 1 sijoitettiin kaikista tärkeimmät ammatillisen tiedon lähteet, Alueelle 2 hiukan vähemmän tärkeät ja Alueelle 3 taas vähiten tärkeät. Tyypiltään erilaiset tiedonlähteet on ryhmitelty digitaalisiin lähteisiin, henkilölähteisiin, mediaan ja painettuihin lähteisiin sekä muihin lähteisiin.

Ensimmäisenä huomio kiinnittyy siihen, että tärkeimpiin tiedonlähteisiin eli alueelle 1 on sijoitettu kaikista eniten digitaalisia tiedonlähteitä. Lähemmin tarkasteltuna voidaan havaita kaikkien haastateltujen sijoittaneen tärkeimmälle alueelle omalla tietokoneella sijaitsevat tiedostot tai materiaalit. Yksinyrittäjänä toimivien kouluttajien työtehtäviä eriteltäessä luvussa 5.1.3 todettiin, että koulutusmateriaalien valmistelu ja kehittäminen on yksi heidän tärkeimmistä työtehtävistään. Havaittiin lisäksi, että suurin osa heidän ammatillisen tiedon tarpeistaan, liittyy juuri tuohon työtehtävään. Tiedonlähteitä tarkasteltaessa voidaan havaita, että yrittäjänä toimivien kouluttajien oma

koulutusmateriaali toimii siis myös tiedonlähteenä. Toki tietokoneella olevat tiedostot ja materiaalit voivat olla muutakin kuin kouluttajan omaa materiaalia. Yksi haastatelluista kuvaili tiedonhankintaansa omista materiaaleistaan seuraavasti:

No tota, tietysti ku mullon nyt kohta kaksykt vuotta kokemusta, ni mullon paljon vanhoja materiaaleja, eli vaikka mä en niitä suoraan käytäkään sellasenaan, ni siel on monesti sellasia hyviä juttuja, mitä mä sit kuitenkin otan sieltä. (N 51.)

Sosiaalisen median (tai jonkin sosiaaliseen mediaan liitettävän palvelun) oli yhdeksi tärkeimmistä tiedonlähteistään sijoittanut kolme haastateltua. Tieteelliset verkkolehdet tai tietokannat saivat kolme mainintaa alueella 1, ja hiukan yllättävästi hakukoneet vain yhden maininnan. Kaksi haastateltua mainitsivat yhdeksi tärkeimmistä lähteistä kilpailijoiden verkkosivut. Muut verkkopalvelut saivat viisi mainintaa, joiden joukkoon kuului esimerkiksi kirjaston verkkopalvelut, verkkokirjakauppa ja Työterveyslaitoksen verkkosivut. Yhteensä digitaalisia lähteitä sijoitettiin tärkeimpien ammatillisen tiedon lähteiden joukkoon 21, kun taas henkilölähteitä sijoitettiin Alueelle 1 yhteensä 9.

Kollegat saivat kolme mainintaa tärkeimmiksi tiedonlähteiksi, samoin asiakkaat. Neljä haastateltua oli sijoittanut kollegat alueelle 2 eli toiseksi tärkeimpien lähteiden joukkoon. Kollega oli henkilölähteistä ainoa, jonka kaikki haastatellut ovat sijoittaneet lähteiden joukkoon. Asiakas sijoitettiin kahdesti alueelle 2, joten yhteensä viisi haastateltua mainitsi asiakkaan lähteekseen. Yhteistyökumppanit saivat kaksi mainintaa tärkeimpinä tiedonlähteinä, ja kaksi haastateltua sijoitti yhteistyökumppanit alueelle 2.

Ammattikirjallisuuden ammatillisen tiedon lähteenään mainitsivat kaikki tutkimukseen osallistuneet, ja yhtenä tärkeimmistä lähteistään sitä pitivät neljä haastateltua. Muita alueelle 1 sijoitettuja lähteitä oli esimerkiksi messut tai tapahtumat (yksi maininta), itse tehdyt haastattelut (yksi maininta) tai yritysjärjestö (yksi maininta).

Taulukko 5 Tiedonlähdehorisontissa mainitut lähteet alueittain ja lähdetyypeittäin (n=7).

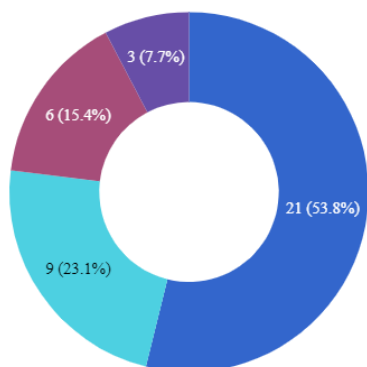
DIGITAALISET LÄHTEET	ALUE 1	ALUE 2	ALUE 3	
<i>sosiaalinen media (esim. Twitter, LinkedIn)</i>	3	0	2	
<i>tieteelliset tietokannat/verkkolehdet</i>	3	0	2	
<i>omalla tietokoneella sijaitsevat tiedostot/materiaalit</i>	7	0	0	
<i>hakukoneet</i>	1	0	1	
<i>webinaarit</i>	0	1	0	
<i>kilpailijoiden verkkosivut</i>	2	0	0	
<i>muut verkkopalvelut</i>	5	1	1	
<i>uutiskirjeet/sähköpostilistat</i>	0	1	1	
Yhteensä	21	3	7	31
HENKILÖLÄHTEET	ALUE 1	ALUE 2	ALUE 3	
<i>kollegat</i>	3	4	0	
<i>yhteistyökumppanit</i>	2	2	0	
<i>asiakkaat</i>	3	2	0	
<i>sosiaalinen verkosto</i>	1	1	1	
<i>tutkijat</i>	0	0	1	
Yhteensä	9	9	2	20
MEDIA JA PAINETUT LÄHTEET	ALUE 1	ALUE 2	ALUE 3	
<i>ammattikirjallisuus</i>	4	2	1	
<i>lehdet</i>	1	2	0	
<i>uutiset</i>	1	0	0	
<i>TV/radio</i>	0	1	3	
Yhteensä	6	5	4	15
MUUT TIEDONLÄHTEET	ALUE 1	ALUE 2	ALUE 3	
<i>tapahtumat/messut</i>	1	1	4	
<i>yrittäjäjärjestö/-yhdistys</i>	1	2	0	
<i>virasto/ministeriö</i>	0	1	0	
<i>haastattelut</i>	1	0	0	
<i>kurssit</i>	0	0	1	
Yhteensä	3	4	5	12

Alueelle 2 sijoitettiin digitaalisia tiedonlähteitä vain kolme, kun henkilölähteitä sijoitettiin alueelle 2 yhteensä saman verran kun tärkeimpiinkin tiedonlähteisiin, eli yhdeksän maininnan verran. Media ja painetut lähteet saivat yhteensä viisi mainintaa alueella 2, joista ammattikirjallisuus sai kaksi, lehdet kaksi ja tv/radio sai yhden maininnan. Muista tiedonlähteistä sijoitettiin alueelle 2 yrittäjäjärjestö/-yhdistys kaksi kertaa, virasto/ministeriö kerran ja tapahtumat/messut myös yhden kerran.

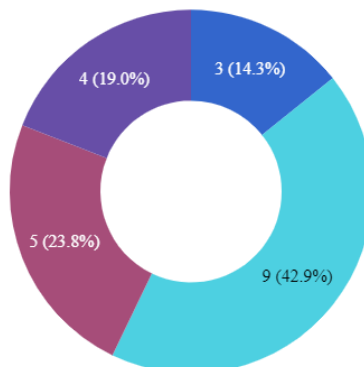
Alueella 3 painottuvat niin ikään enemmän digitaaliset lähteet, jotka saivat yhteensä seitsemän mainintaa. Esimerkiksi sosiaalinen media on sijoitettu kyseiselle alueelle kaksi kertaa ja tieteelliset tietokannat/verkkolehdet samoin kaksi kertaa. Media ja painetut lähteet saivat alueella 3 yhteensä neljä mainintaa. Eniten mainintoja alueella 3 sai tapahtumat/messut, joka sijoitettiin alueelle neljä kertaa.

Kokonaisuudessaan tiedonlähdehorisontteihin kertyi 78 lähdemainintaa, joista 39,7 prosenttia oli digitaalisia lähteitä. Kuviossa 3 on kuvattu tyypiltään erilaisten tiedonlähteiden jakautumista tiedonlähdehorisontin eri alueilla. Alueella 1 yli puolet lähdemaininnoista on digitaalisia tiedonlähteitä, mutta henkilölähteitäkin on sijoitettu tärkeimpiin tiedonlähteisiin 23,1 prosenttia. Alueella 2 puolestaan enemmistönä maininnoissa on henkilölähteet (42,9 prosenttia) ja toiseksi eniten mainintoja sai media ja painetut lähteet. Alueella 3 eli vähiten tärkeissä lähteissä valtaosa oli jälleen digitaalisia lähteitä, mutta tiedonlähdetyyppi Muut sai myös maininnoista 27,8 prosenttia ja media ja painetut lähteet 22,2 prosenttia.

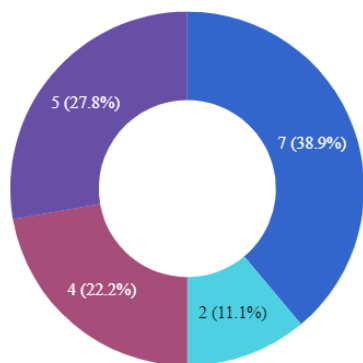
Alue 1 Lähteiden jakautuminen

Alue 2 Lähteiden jakautuminen

Alue 3 Lähteiden jakautuminen

■	Digitaaliset lähteet
■	Henkilölähteet
■	Media ja painetut lähteet
■	Muut

Kuvio 3 Haastateltujen mainitsemien erilaisten tiedonlähteiden jakautuminen tiedonlähdehorisontin eri alueille.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksessa esille tulleiden tiedonlähteiden pohjalta voidaan todeta, että yrittäjänä toimivien kouluttajien omat koulutusmateriaalit ovat olennaisessa roolissa heidän ammatillisen tiedon hankinnassaan. Niillä on yhtäältä rooli tiedonlähteenä, esimerkiksi rakennettaessa uutta materiaalia osittain vanhan pohjalta, tai kartoittaessa mitä materiaalia kouluttajalla jo on jostakin tietystä aiheesta. Toisaalta koulutusmateriaalit toimivat tiedon eräänlaisena tallennuspaikkana, jossa yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat edelleen jalostavat sitä omaan toimintaansa soveltuvaksi. Koulutusmateriaaleja kehittäessään ja asiakkaan toimintaympäristöä seuratessaan, he myös tunnistavat uusia tiedontarpeita.

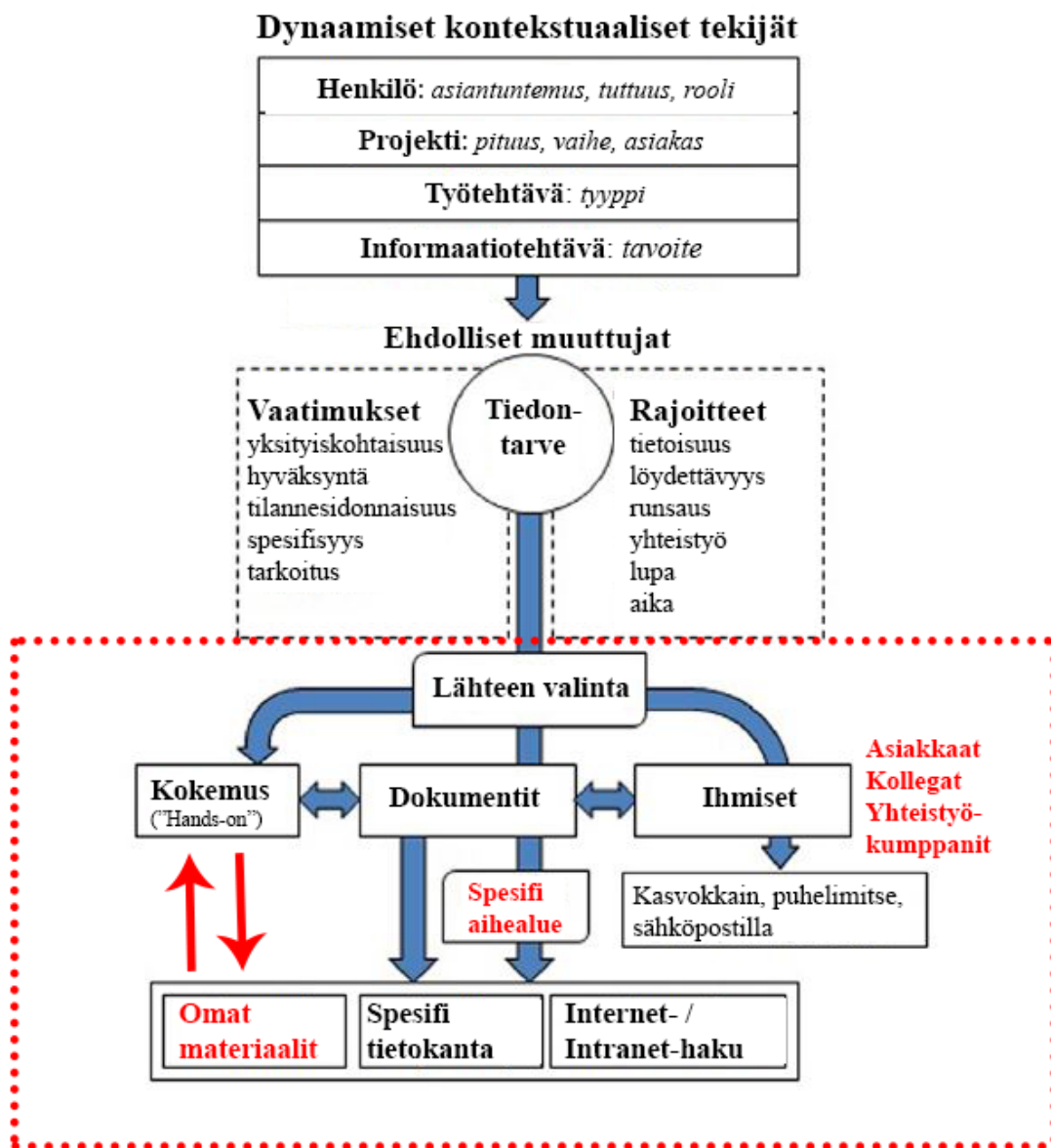
5.3.2 Ammatillisen tiedon lähteet Freundin mallin näkökulmasta

Freundin (2015) kontekstuaalisessa lähteiden valinnan mallissa korostuu monien erilaisten tekijöiden vaikutus tiedonlähteiden valintaan. Aiemmin esille tuoduista dynaamisista kontekstuaalisista tekijöistä yrittäjänä toimivien kouluttajien lähteiden valintaan vaikuttaa eniten heidän asiantuntemuksensa ja työtehtävänsä. Heidän asiantuntemuksensa täytyy olla jo lähtökohtaisesti vahva, koska sitä he työkseen myyvät. Samasta syystä sen ylläpitäminen on heille myös erittäin tärkeää. Heidän tarvitsemaansa ammatilliseen tietoon kohdistuvissa vaatimuksissa korostuu spesifisyys, koska jokaisella heistä on oma ydinosamisalueensa, johon liittyen he eniten tietoa hakevat. Yhdeksi yrittäjänä toimivan kouluttajan tärkeimmäksi työtehtäväksi tutkimuksessa on todettu koulutusmateriaalien valmistelu ja kehittäminen, johon myös liittyivät eniten mainintoja saaneet tiedontarpeet.

Kaiken kaikkiaan tiedonlähdehorisonttien analyysi osoitti, että yrittäjänä toimivat kouluttajat hakevat tietoa melko monipuolisesti erilaisista lähteistä. Digitaaliset lähteet saivat eniten mainintoja, ja niiden joukossa korostui haastateltavien omalla koneella olevat tiedostot ja materiaalit. Omia materiaaleja kartoitettiin ja kehitettiin sekä selvitettiin, mitä vielä tarvitaan lisää esimerkiksi johonkin uuteen projektiin. Haastatteluissa todetun perusteella digitaalisista lähteistä haettiin pääasiassa oman ydinosamisalueen uusinta tutkimustietoa sekä seurattiin ydinosamisalueeseen liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä. Ammattikirjallisuudesta ja painetuista lähteistä haettiin myös samankaltaista sisältöä. Henkilölähteet tulivat kyseeseen enimmäkseen silloin, kun pyrittiin selvittämään jonkin tietyn toimialan tai uuden asiakkaan toimintatapoja ja tarpeita, ja kyseinen lähde useimmiten oli tällöin asiakas. Jonkin verran asiakaskohtaisia kartoitustietoja haettiin myös digitaalisista lähteistä. Henkilölähteitä suosittiin hyvin monenlaisista syistä. Yksi haastatelluista oli osa erittäin kiinteää verkostoa, jossa jäsenet toimivat toisilleen hyvin tiiviinä vertaistuen lähteenä, ja myös erilaisia materiaaleja ja työkaluja jaettiin verkoston sisällä melko avoimesti. Suurimmalla osalla kuitenkin kollegojen rooli vertaistukena ei ollut aivan niin tiivis, ja kolme tutkimukseen osallistuneista totesi kilpailullisen asetelman jossakin määrin rajoittavan tiedonhankintaa kollegoilta. Kaikki haastatellut kuitenkin mainitsivat kollegat lähteenä, ja kolme sijoitti kollegat tärkeimpien lähteiden joukkoon. Yhteistyökumppaneilta saatiin sekä omaan

ydinosaamisalueeseen liittyvää tietoa että yrittäjyyden hallinnollisiin työtehtäviin liittyvää ajankohtaista tietoa.

Kuviossa 4 näkyy Freundin (2015) malli, johon olen korostanut yrittäjänä toimivien kouluttajien lähteiden valinnan ja tiedonhankinnan erityispiirteitä. Kuten jo todettu, omien materiaalien merkitys korostuu yrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon hankinnassa.

Kuvio 4 Yksinyrittäjänä toimivien kouluttajien tiedonlähteiden valinnassa korostuvat tekijät Freundin (2015) mallin kontekstissa.

Omien koulutusmateriaalien valmistelu ja kehittäminen on yksinyrittäjinä toimivien kouluttajien toiminnassa tuotekehitystä, jota ruokkii jo kertynyt ja koko ajan kertyvä kokemus. Omat materiaalit ovat ikään kuin koko ajan päivittyvä todiste kouluttajan asiantuntemuksesta ja materiaalit elävät eräänlaisessa symbioosissa kouluttajan kokemuksen kanssa, jota havainnollistettu kuvioon 4 lisätyillä punaisilla nuolilla. Kuten aiemmin todettiin, koulutusmateriaalin kehittämistyöhön haetaan tietoa kokemuksen lisäksi myös dokumenteista (niin digitaalisista kuin painetuistakin) sekä henkilölähteistä, kuten esimerkiksi asiakkailta. Yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan ammatillisen tiedon hankinnassa korostuu tarve löytää juuri oman toiminnan ja asiakkaiden tarpeiden kannalta olennainen tieto; tällöin kyseisen kouluttajan spesifi ydinosaamisalue leimaa vahvasti ammatillisen tiedon hankintaa. Kokemuksen tueksi dokumenteista haetaan osaamisalueen uusinta tutkimustietoa sekä seurataan ajankohtaisia ilmiöitä. Henkilölähteistä saadun tiedon paras anti puolestaan löytyy oman ydinosaamisalueen painopisteistä suhteessa asiakkaan toimintaympäristöön ja tarpeisiin.

5.4 Ammatillinen tieto ja sen merkitys

Haastatellut olivat hyvin yksimielisiä ammatillisen tiedon merkityksestä omassa toiminnassaan. Poikkeuksetta kaikki pitivät sitä erittäin tärkeänä, ja ylipäätään edellytyksenä omalle toiminnalleen. Kouluttajana toimimisen näkökulmasta ajateltuna he korostivat ajan tasalla pysymistä ja sen kautta saatua luottamusta omaan asiantuntijuuteen. Kun pyydettiin arvioimaan ammatillisen tiedon merkitystä yksinyrittäjyyden näkökulmasta, nousi useissa vastauksissa esille olennaisen tiedon valinta ja oman ydinosaamisalueen rajaaminen.

Varsinkin kun on yksin, niin on tosi tärkeätä niinku löytää se oma fokus, et löytää niinkun sen keskeisen niinku kärjen, et tää on se mun juttu, eikä lähe sellaseen, niinkun, että mä tarjoon kaikkea kaikille, koska kukaan ei voi olla niinkun kaikkien alojen niinkun asiantuntija...” (N 34.)

Rajaaminen nähtiin myös tunnettuuden ja markkinoinnin kannalta olennaisena tekijänä:

Se osaamisen näkyväksi tekeminen jollain semmosel muistettavalla tavalla, tai et niinku semmosel tavalla et ihmiset liittää suhun niinku jonkun tietyn osaamisen, ni se on ehkä siinä mielessä vielä tärkeempää kuin osana isompaa organisaatioo...--...et sit, se, että sen osaamisen jollain tavalla niinku selkeyttäminen ja kiteyttäminen ja näkyväks tekeminen on niinku vielä tärkeempää jos toimii yksin.” (N 50.)

Kysyttäessä kumpaan rooliin haastateltu identifioituu enemmän, kouluttajan vai yrittäjän rooliin, kuusi haastateltua valitsi epäröimättä kouluttajan roolin. Heistä kaksi korosti, etteivät samaistu yrittäjän rooliin ollenkaan. Vain yksi haastateltu koki samaistuvansa enemmän yrittäjän rooliin, mutta hänkin vasta pitkällisen pohdinnan jälkeen. Eniten mainintoja saaneet ammatillisen tiedon tarpeet liittyivät selkeästi enemmän kouluttajana toimimiseen. Yksinyrittäjänä toimiminen tuo kuitenkin ammatillisen tiedon hankintaan painetta toimia systemaattisesti ja rajata tiedonhakua vain olennaiseen, jotta jää aikaa myös varsinaiselle liiketoiminnalle, eli koulutustoiminnalle, ja asiakkaille. Vaikka kaikki haastateltavat pitävät ammatillisen tiedon hankintaa olennaisen tärkeänä toiminnassaan, ilmeni kuitenkin jonkin verran ongelmia ajankäytön priorisoinnissa, kuten tiedonhankintaa hankaloittavia tekijöitä analysoidessa tuli esille. Yksi haastatelluista kiteytti monessa roolissa toimimisen ongelmallisuutta seuraavasti:

“näin yksinyrittäjänä [kokee], että tota, et täs pitäs olla aika monessa roolissa aika hyvä. Jos pitää olla niinku yrittäjäroolissa, ja tässä tapauksessa pitää olla kouluttajana hyvä ja ja pitäs olla siinä sisällöllisessä tiedossa hyvä, ni sit tarviis olla vielä siinä tiedonhankinnassaki hyvä, ni kyl se nyt niinku, sanotaan että ku yksinyrittäjältä rupee kuule jossain kohdassa loppuun kyllä pelimerkit, et sit sä et vaan voi kertakaikkisesti olla.” (M 48.)

6 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yksinyrittäjänä toimivien kouluttajien ammatillisen tiedon tarpeita sekä mitä lähteitä he ammatillisen tiedon hankinnassaan valitsevat. Lisäksi oli tavoitteena selvittää mitkä tekijät tai tahot helpottavat tai hankaloittavat yksinyrittäjänä toimivien kouluttajien ammatillisen tiedon hankintaa. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös sitä, millaisena yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat mieltävät ammatillisen tietonsa ja miten he sitä arvottavat. Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, määrittivätkö haastateltavat ammatillista tietoaan ensisijaisesti kouluttajan vai yrittäjän näkökulmasta. Tutkimuksessa sovellettiin teoreettisena viitekehystenä Luanne Freundin (2015) kontekstuaalista lähteiden valinnan mallia.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen, yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan tiedontarpeiden osalta keskeisin tulos oli, että tiedontarpeet liittyvät vahvasti joko kouluttajan omaan ydinosaamisalueen tuoreimpaan tietoon tai asiakkaaseen. Tiedontarpeita ilmeni eniten koulutuksen tai projektin valmisteluvaiheessa, ja eniten nimenomaan koulutusmateriaalien valmistelun tai päivittämisen yhteydessä. Informaatiotehtävistä korostui uuden oppiminen, mutta myös prosessin läpivientiin tarvittavaa tietoa pidettiin tärkeänä. Kaiken kaikkiaan tiedontarpeista keskusteltaessa korostui asiakkaan merkitys; tärkein tiedontarve yksinyrittäjänä toimivalla kouluttajalla löytyykin oikeastaan hänen asiakkailtaan. Oman osaamisalueensa puitteissa ja omaa ammatillista osaamistaan kehittämällä, yksinyrittävät kouluttajat pyrkivät tuohon tarpeeseen vastaamaan.

Tiedonhankintaa helpottavia ja hankaloittavia tekijöitä kartoitettaessa nousi asiakas sielläkin merkittävään asemaan. Asiakas toimi helpottavana tekijänä, kun kouluttaja sai häneltä jotain sellaista toimialakohtaista tai muuta sen laatuista tietoa, mitä muulla tavoin olisi hankala saada. Asiakas kuitenkin nimettiin myös tiedonhankintaa hankaloittavaksi tekijäksi. Osittain projektin ja asiakassuhteen luottamuksellisuuden vuoksi asiakas saattaa rajoittaa kouluttajan mahdollisuuksia hankkia tietoa ”julkisesti”. Toisaalta, asiakas oli hankaloittavana tekijänä myös silloin, kun asiakas ei halua tai ymmärrä luovuttaa koulutuksen onnistumiseen vaikuttavia tietoja kouluttajalle. Verkostoituminen ja sosiaalinen verkosto nähtiin suurimpana helpottavana tekijänä tiedonhankinnassa. Kiire ja ajankäytön priorisointi nähtiin merkittävimpana hankaloittavana tekijänä. Kaiken

kaikkiaan valtaosa haastatelluista katsoi, että heidän tarvitsemaansa ammatillista tietoa löytyy paljon ja helposti. Hankaluudeksi nousi ajankäytön lisäksi myös tarvittavan tiedon spesifisyys, luotettavuus ja haettavan tiedon rajaaminen nimenomaan asiakkaan tarpeiden mukaisesti.

Yksinyrittäjänä toimivan kouluttajan tiedonlähteitä ja niiden valintaa tutkittaessa merkittävää oli kouluttajien omien materiaalien tärkeä asema tiedonhankinnassa ja toiminnassa. Omalla koneella olevat materiaalit, joita olivat keskeisimpänä koulutusmateriaalit mutta jotka myös sisälsivät asiakaskohtaista dokumentointia ja muuta projekteihin liittyvää tietoa, toimivat merkittävänä tiedonlähteenä. Samaan aikaan ne toimivat myös kohteena, jossa kouluttaja kehitti tietoa eteenpäin asiakkaille näkyvään muotoon. Koulutusmateriaalit toimivat myös kouluttajan mittavan kokemuksen materialisoijina ja ulkoisena muistina, josta haetaan tilanteen mukaan esiin tarvittavia asioita. Kaiken kaikkiaan, yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat käyttivät erilaisia tiedonlähteitä melko monipuolisesti. Ammattikirjallisuus sai myös paljon mainintoja, vaikka digitaalisia lähteitä suosittiinkin selvästi. Kollegat ja yhteistyökumppanit nähtiin tärkeinä tiedonlähteinä, mikä kertoo toisaalta verkostoitumisen tärkeydestä ja toisaalta siitä, että yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat tekevät yhteistyötä toistensa kanssa.

Viimeisessä tutkimuskysymyksessä haettiin vastausta siihen, millaisena yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat mieltävät ammatillisen tietonsa ja miten he sitä arvottavat, sekä sitä, kummasta näkökulmasta kouluttaja/yrittäjä ammatillista tietoa ensisijaisesti määrittää. Näkökulmaan liittyen tulos oli melko selkeä; yhtä lukuun ottamatta kaikki haastatellut samaistuivat vahvemmin kouluttajan rooliin. Vastaukset myös muihin kysymyksiin tukivat sitä, että yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat hahmottavat ammatillista tietoaan ja tiedonhankintaansa nimenomaan kouluttajana toimimisen kautta. Ammatillista tietoa ja osaamista pidettiin erittäin tärkeänä ja edellytyksenä toiminnalle. Yksinyrittäjänä toimivat kouluttajat mieltävät ammatillisen tietonsa osin itsestäänselvyudeksi. Sen tärkeimmiksi muodoiksi nousi substanssiosaaminen omasta erityisosaamisalueesta sekä tieto asiakkaista ja heidän toimintaympäristöstä suhteessa omaan erityisosaamisalaan. Merkittävänä pidettiin myös prosessitietoa, eli eri esimerkiksi asiakkaiden kanssa sovittuihin asioihin ja toimintatapoihin liittyvä tietoa, sekä tiettyihin hallinnollisiin asioihin liittyviin prosesseihin liittyvää tietoa. Huomioitavaa on, että pedagoginen tieto tuli hyvin vähäisessä määrin esiin haastateltujen pohiessa ammatillisen tietonsa

luonnetta. Tätä selittänee se, että kaikilla haastatelluilla oli niin pitkä kokemus kouluttajana toimimisesta, että pedagoginen tieto on heillä kokemustietoa ja niin itsestäänselvyys, ettei heille tule edes mieleen sitä mainita erikseen.

Kaiken kaikkiaan Freundin (2015) malli soveltui tutkimukseen hyvin. Malli oli riittävän yksityiskohtainen, mutta kuitenkin tarpeeksi joustava kyseessä olleen toimintaympäristön tutkimiseen. Haastattelu ja tiedonlähdehorisontti menetelminä toimivat myös kiitettävästi. Haastattelun tekeminen kasvokkain osoittautui hyväksi ratkaisuksi, koska uskon saaneeni haastateltavista huomattavasti enemmän irti kuin olisin saanut esimerkiksi sähköpostikyselyn kautta. Haastatteluiden purkaminen oli toki vaiheena melko työläs, mutta se mielestäni toimi hyvänä pohjatyönä analyysivaiheelle. Valtaosa haastateltavista koki tiedonlähdehorisontin hyväksi työkaluksi. Yksi haastatelluista tosin koki hiukan vaikeaksi lähteiden arvottamisen tiedonlähdehorisontin, mutta kaiken kaikkiaan menetelmä koettiin hyvänä ja helppona hahmottaa.

Tutkimuksessani haastateltiin seitsemää yksinyrittäjänä toimivaa kouluttajaa. Tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia olisi lisännyt suurempi tutkimusjoukko, ja se on luettava tutkimuksen heikkoudeksi. Joukkoa olisi ollut mahdollista kasvattaa hiukan suuremmaksi, mikäli omat aikaresurssit olisivat olleet mittavimmat. Useamman menetelmän käyttö toisaalta lisää mielestäni tutkimuksen luotettavuutta, kuten myös huolellinen taustatyö haastateltavien rekrytoinnissa. Tuloksia voidaan jossain määrin yleistää kuvaamaan yksinyrittäjien tiedonhankintaa laajemminkin. Erityisesti tutkimuksessa selvitetty tiedonhankintaa helpottavat ja hankaloittavat tekijät voidaan ajatella kuvaavan myös muiden kuin koulutuslalla toimivien yksinyrittäjien ammatillisen tiedon hankintaa. Keskeisimpinä tuloksina nousi muun muassa ajan puute ja ajankäytön priorisoinnin hankaluus, ja toisaalta verkostoitumisen tärkeys toimintaa tukevana elementtinä. Muiden tutkimuskysymysten osalta tuloksissa kiteytyy parhaiten nimenomaan asiantuntijatyötä tekevien yksinyrittäjien näkökulma.

Tutkimukseni tuo uutta tietoa koulutuslalla toimivien yksinyrittäjien tiedonhankinnasta, jota ei aikaisemmin ole tutkittu. Lisäksi tutkimuksen tulokset kuvaavat toimintaympäristöä, jossa asiantuntijatyötä tekevät yksinyrittäjät toimivat. Tieto on hyödyksi paitsi yksinyrittäjille, myös yrittäjien tukiorganisaatioille ja muille sidosryhmille.

Jatkotutkimuskohteita voisivat olla esimerkiksi yksinyrittäjien ammatillisen tiedon käyttö ja jakaminen, joka jäi tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Haastatteluissa myös tuotiin esille tarvetta automatisoida joitakin prosesseja yksinyrittäjän arjessa. Mielenkiintoinen tutkimuskohde voisikin olla selvittää, minkälaisia prosesseja yksinyrittäjillä tarkalleen ottaen olisi tarve automatisoida, ja millaisia ratkaisuja tai menetelmiä mahdollisesti on näihin tarpeisiin jo kehitetty.

LÄHTEET

Andersson Pernilla, Wadensjö Eskil. 2007. Do the unemployed become successful entrepreneurs? *International Journal of Manpower* 28(7), 604-626.
<https://doi.org/10.1108/01437720710830070>

Belt Pekka, Paloniemi Kaarlo & Sinisammal Janne. 2015. One-person enterprises and business growth. *Journal of Enterprising Culture* 23(3), 381-404.

Case Donald O. 2012. Looking for Information. A survey of research on information seeking, needs and behavior. Bingley: Emerald.

Eskola Jari & Vastamäki Jaana. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 - Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (toim. Roope Valli & Juhani Aaltola). Jyväskylä: PS-kustannus. s. 27–44.

Eurofound: Euroopan työolotutkimus. 2015. Kuudes Euroopan työolotutkimus. <https://www.eurofound.europa.eu/fi/surveys/european-working-conditions-surveys/sixth-european-working-conditions-survey-2015>

Freund, Luanne. 2015. Contextualizing the Information-Seeking Behavior of Software Engineers. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 66(8):1594–1605.

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena. 2000. Tutkimushaastattelu : teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyvärinen Matti. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa Tutkimushaastattelun käsikirja (toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori). Tampere: Vastapaino. s. 11-45.

Johnsen, Christian Garmann & Sørensen, Bent Meier. 2017. Traversing the fantasy of the heroic entrepreneur. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 23(2), 228 - 244.

<https://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/IJEER-01-2016-0032>

Jokiniemi Sinikka. 2005. Opettajien informaatiohorisontit - Ammatillisen tiedon hankinta ammatti-identiteetin näkökulmasta. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kasseanin, Vanevenhoven, Liguori ja Winkelin. 2015. Entrepreneurship education: a need for reflection, real-world experience and action. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research* 21(5), 690 - 708.

Kiviniemi Kari. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 - näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS- kustannus. s. 70–85.

Korsgaard S., Anderson A. & Gaddefors J. 2014. Entrepreneurship as re-sourcing - Towards a new image of entrepreneurship in a time of financial, economic and socio-spatial crisis. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy* 10(2), 178 - 202.

Kortelainen Maarit. 2003. Opettajien ammatillisen tiedon hankinta Hämeen ammattikorkeakoulussa. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kuhn Kristine, Galloway Tera & Collins-Williams Maureen. 2015. "Near, far, and online: small business owners' advice-seeking from peers". *Journal of Small Business and Enterprise Development* 23(1), 189 - 206.

Lehto Anttoni. 2014. Mikroyrittäjien informaatiokäyttäytyminen ja -käytännöt - Tutkimusympäristönä pienlevy-yhtiöt. Pro Gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

Leinonen Minna, Otonkorpi-Lehtoranta Katri & Heiskanen Tuula. 2017. Kyselyhaastattelu. Teoksessa Tutkimushaastattelun käsikirja (toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori). Tampere: Vastapaino.

Mariotti S, Glackin C. 2015. *Entrepreneurship & small business management*. New Jersey: Pearson Education.

Nielsen S., Gartner W.B. 2016. Am I a student and/or entrepreneur? Multiple identities in student entrepreneurship. *Education + Training* 59(2), 135 - 154.

Ortega Alvarez Ana Maria, Garcia Merino Maria Teresa & Santos Alvarez Maria del Valle. 2015. "Information: The source if entrepreneurial activity". *Social Science Information* 54(3), 280 - 298.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 30.6.2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivut, viitattu 21.7.2017.

http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ammattillisen-koulutuksen-reformi-hyvaksyttiin-suurin-koulutusuudistus-vuosikymmeniin

Patton Michael Quinn. 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks (Calif.): Sage cop.

Pärnänen Anna, Sutela Hanna. 2014. *Itsensäyöllistäjät Suomessa 2013*. Tilastokeskus, Helsinki. Saatavilla osoitteessa:

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yits_201400_2014_12305_net.pdf.

Räsänen, M. 2007. *Coaching ja johtajuus, valmentava ote esimiestyössä*. Helsinki: Edita.

Savolainen Reijo. 2010. Tiedonhankintatutkimuksen lähtökohtia. Teoksessa *Ote informaatiosta: johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan* / toim. Sami Serola. Helsinki: BTJ Kustannus.

Savolainen Reijo & Kari Jarkko. 2004. Placing the Internet in information source horizons. A study of information seeking by Internet users in the context of self-development. *Library & Information Science Research* 26(4), 415 – 433.

Sen, Barbara Anne, and R. Taylor. 2007. Determining the information needs of small and medium-sized enterprises: a critical success factor analysis. *Information Research* 12(4).
<http://InformationR.net/ir/12-4/paper329.html>

Sonnenwald, Diane H., Wildemuth, Barbara M. & Harmon, Gary T. 2001. A research method to investigate information seeking using the concept of information horizons: an example from a study of lower socio-economic student's information seeking behaviour. *The New Review of Information Behaviour Research*, 2, 65-86.

Tuomi Jouni, Sarajärvi Anneli. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tilastokeskuksen verkkosivut. Tietoa tilastoista, Käsitteet.

Mikroyrityksen määritelmä. Viitattu 11.2.2017.
<https://www.stat.fi/meta/kas/mikroyritys.html>.

Pienet ja keskisuuret yritykset, määritelmä. Viitattu 11.2.2017.
https://www.stat.fi/meta/kas/pienet_ja_keski.html.

Yrittäjän määritelmä. Viitattu 11.2.2017.
<http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/yritlkm.html>.

Yksinäisyrittäjän määritelmä. Viitattu 11.2.2017.
<http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/yksyrit.html>.

Tilastokeskus (2015). Alueellinen yritystoimintatilasto.

Toimipaikat toimialoittain ja henkilöstön suuruusluokittain muuttujina Toimiala (TOL 2008) ja henkilöstön suuruusluokka vuonna 2015. Viitattu 10.2.2017.
<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/sq/432bb19c-6b53-4c68-ab32-c97fe613f2af>

Tilastokeskus (2017). Työvoimatutkimus.

004 -- Palkansaajat ja yrittäjät, 15 - 74-vuotiaat. Yksinyrittäjät (pl. maa- ja kalatalous), 1000 henkeä, vuosina 2000 - 2017. Viitattu 20.7.2017.
<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/sq/966e4c66-3ef8-488c-80c7-ab884cd0f2f2>

004 -- Palkansaajat ja yrittäjät, 15 - 74-vuotiaat. Työnantajayrittäjät (pl. maa- ja kalatalous), 1000 henkeä, vuosina 2000 - 2017. Viitattu 20.7.2017.
<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/sq/02cf2af3-2d3b-4208-95ae-774c15340065>

Työttömyysturvalaki 1290/2002. Annettu Helsingissä 01.01.2003.

Wilson, T.D. (1981). On user studies and information needs. *Journal of Documentation* 37(1), 3-15.

Yrittäjän eläkelaki 1272/2006. Annettu Helsingissä 01.01.2007.

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO

Taustakysymykset:

Kuinka kauan olet toiminut yrittäjänä koko työurasi aikana?

Entä kauanko olet toiminut yksinyrittäjänä?

Ja kauanko nykyisissä tehtävissä?

Entä kauanko olet toiminut kouluttajana?

Minkä ikäinen olet?

Minkälaisia koulutuspalveluja tarjoat?

Minkälaisia työtehtäviä työhösi kuuluu? Minkä tyyppisiä toistuvia tehtäviä, tai rutiininomaisia tehtäviä?

Minkä mittaisia asiakasprojektisi ovat?

AMMATILLISEN TIEDON TARPEET

1. Millaista omaan työhösi liittyvää tietoa tarvitset useimmiten?
2. Minkälaisissa tilanteissa tiedontarpeita on tullut esille?

Mahdollisina lisä-/apukysymyksinä Freundin informaatiotehtäviä:

- Uuden oppiminen
- Päätöksen teko
- Prosessin/tehtävän läpivienti
- Faktatiedon etsiminen
- Ongelmanratkaisu

AMMATILLINEN TIETO JA SEN MERKITYS

3. Miten tärkeää ammatillinen osaaminen ja tieto ovat työssäsi kouluttajan näkökulmasta? Entä yksinyrittäjän näkökulmasta? Onko nämä roolit ammatillisesti yhtä tärkeitä vai korostuuko toinen näistä enemmän?
4. Miten tärkeää on pitää itseään ammatillisesti ajan tasalla? Millä tavoin pyrit tähän?

AMMATILLISEN TIEDON HANKINTA JA TIEDONLÄHTEET

5. Mitkä lähteet ovat ammatillisessa tiedonhankinnassa tärkeitä? Mistä lähteistä hankit useimmiten ammatissasi tarvittavaa tietoa?

Tarvittaessa apukysymyksinä Freundin mallia hyödyntäen eri lähteiden käyttö ammatillisen tiedon hankinnassa 1): miten tärkeitä tiedonlähteitä ovat esimerkiksi seuraavat ja miksi:

- **Omalla koneella olevat materiaalit ja tiedostot**, oma kokemus
- **muut ihmiset** (kollegat, samalla alalla työskentelevät henkilöt, asiakkaat, sidosryhmiin kuuluvat henkilöt) (kasvokkainen keskustelu, puhelinkeskustelu, sähköposti, tekstiviestit, chat)
- **verkkolähteet** (hakukoneet, esim. Google, yritysten www-sivut, muu verkkoaineisto, intranet)
- **muut lähteet** (esim. sanoma- ja aikakauslehdet, oman alan ammattikirjallisuus, kurssit, koulutustilaisuudet, televisio, radio)

AMMATILLISEN TIEDON HANKINTAA HELPOTTAVAT/HANKALOITTAVAT TEKIJÄT

6. Onko työssäsi tarvitsemaasi tietoa yleensä helposti ja riittävästi saatavilla?
7. Onko jotain tekijöitä tai tahoja (esim. sidosryhmiä tai neuvontapalveluja), jotka helpottavat ammatillisen tiedon hankintaasi?

8. Oletko kohdannut esteitä tai hankaluuksia ammatillisen tiedon hankinnassa?

Mahdollisia lisäkysymyksiä:

Millaisissa tilanteissa näitä esteitä ilmenee? Kuinka tavallisia tällaiset tilanteet ovat, kuinka usein niitä ilmenee?

Mistä tiedonhankinnan esteet voisivat johtua. Esim.

- aikapula
- vaikeudet tunnistaa, mistä tarvittava tieto on löydettävissä
- tieto on saatavissa, mutta sen saaminen käyttöön on hankalaa (esim. byrokratian takia), vie liian kauan tai maksaa liikaa
- vaikeudet kysyä neuvoa toiselta henkilöltä
- omien tiedonhankintataitojen puutteet

Vaikeuttivatko tämän tyyppiset esteet olennaisesti tiedonhankintaa?

9. Millaista tukea mahdollisesti tarvitsisit ammatillisen tiedon hankintaan omassa toiminnassasi? Esim. neuvontapalveluja, samalla alalla työskentelevien tukea.

10. Koetko, että sinulla olisi tarvetta kehittää omia tiedonhankinnan taitojasi?
Mitkä asiat olisivat tältä osin erityisen tärkeitä?

11. Mikä haastattelussa tuntui helpolta, mikä vaikealta?

LIITE 2

TIEDONLÄHDEHORISONTTI

Tiedonlähteiden horisontti koostuu erilaisista yksilölle saatavilla olevista tiedonlähteistä. Tiedonlähteitä voivat olla esimerkiksi sosiaaliset verkostot tai jokin osa niistä, internet, kirjat, media jne.

Kuvailisitko oheiseen kuvioon juuri sinulle tärkeimmät työhön liittyvässä tiedonhankinnassa käyttämäsi tiedonlähteet niin, että merkitset itsellesi tärkeimmät tiedonlähteet Alueelle 1, toiseksi tärkeimmät tiedonlähteet Alueelle 2 sekä vähiten tärkeät tiedonlähteet Alueelle 3.

